

İlkokul

İNSAN HAKLARI, VATANDAŞLIK VE DEMOKRASİ

4. Sınıf

Ders Kitabı

Tolgahan Ayantaş

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının **28.11.2022** tarih ve **95** sayılı kurul (ekli listenin 10. sırasında) kararı ile 2023-2024 öğretim yılından itibaren **5 (beş)** yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir.

Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

HECCE YAYINCILIK SAN. TİC. A.Ş.

Ostim OSB Mah. Alinteri Bul. No: 29/A

Ostim / ANKARA

Tel.: (0312) 385 37 27 • Belgeç: (0312) 385 16 17

EDİTÖR

TUĞDE ALEYNA İBİŞOĞLU

DİL UZMANI

GÜLAY ARIK

GÖRSEL TASARIMCI

GİZEM DİLA YAZICI

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

MUSTAFA BULUCU

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI

PROF. DR. DEVRİM ALICI

REHBERLİK UZMANI

EMRAH EVREN

ISBN

978-625-94753-4-9

Baskı Yeri

Cem Web Ofset AŞ, ANKARA

Baskı Yılı

2025

Bu kitabın her hakkı © **HECCE YAYINCILIK SANAYİ TİCARET ANONİM ŞİRKETİ**'ne aittir. Fikir Eserleri Kanunu gereğince tamamı veya bir kısmı yayıncının izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz ve basılamaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

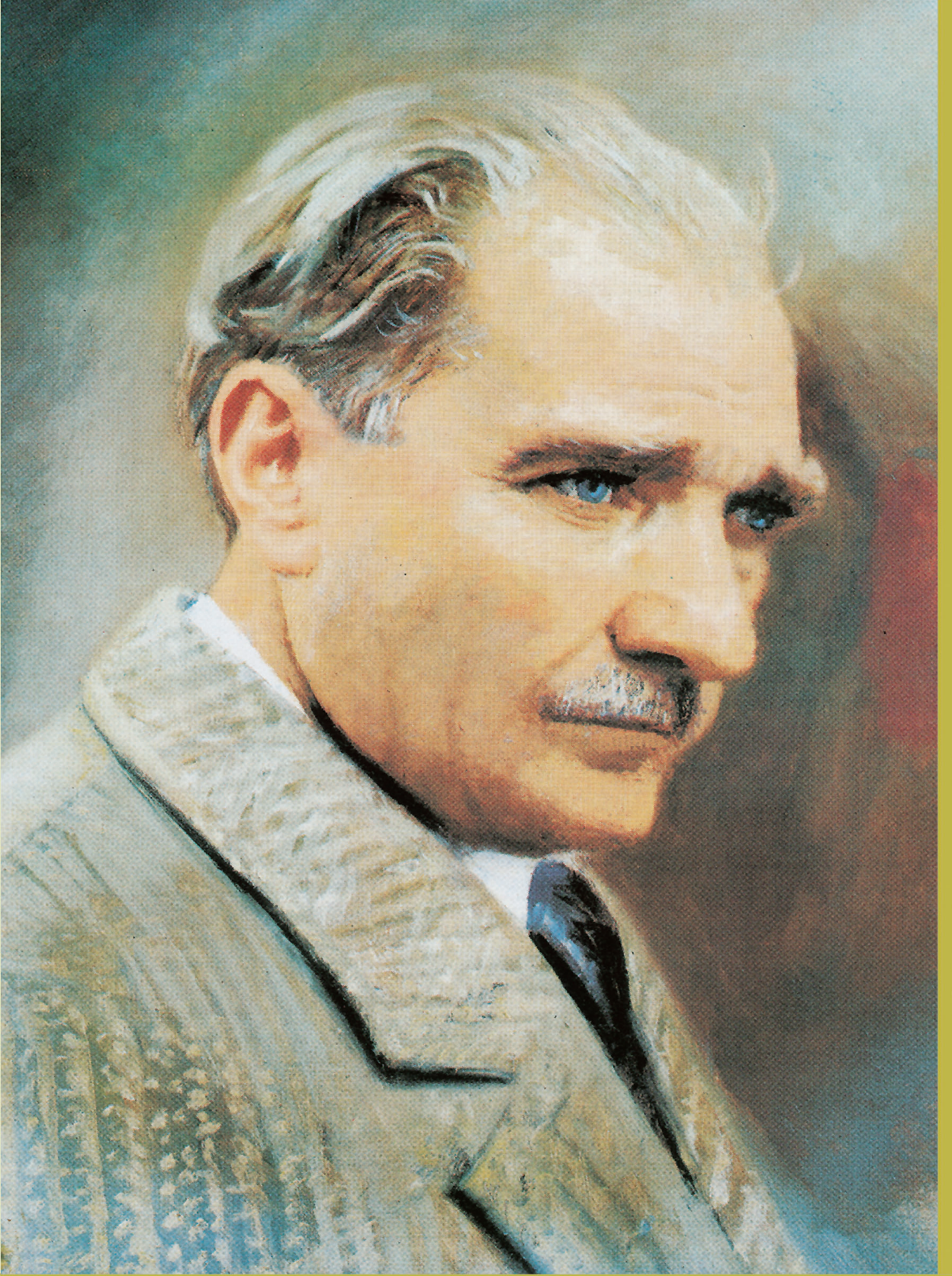
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İçindekiler

Kitabımızı Tanıyalım	8
----------------------------	---

1. ÜNİTE

İNSAN OLMAK

BEN İNSANIM	10
İNSAN HAKLARI	12
HAKLARIMIN BİLİNCİNDEYİM	14
BEN ÇOCUĞUM	16
Ünite Değerlendirme Çalışmaları	18

2. ÜNİTE

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK İLİŞKİSİ	24
İNSAN OLMANIN GEREKLİLİĞİ	26
HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ KULLANALIM	28
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER İHLAL EDİLEMEZ	30
İHLALLERE ÇÖZÜM ÜRETİYORUM	32
SAYGI DUYMAK GEREKİR	34
HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİMİZLE BİR ARADAYIZ	36
Ünite Değerlendirme Çalışmaları	38

3. ÜNİTE

ADALET VE EŞİTLİK

HEPİMİZ FARKLIYIZ	44
FARKLILIKLARIMIZLA EŞİTİZ	46
KANUNLARLA EŞİTLİK	48
ADALET VE EŞİTLİĞİ SAĞLIYORUZ	50
ADALETSİZLİĞİN DUYGULARA YANSIMASI	52
Ünite Değerlendirme Çalışmaları	54

4. ÜNİTE

UZLAŞI

ANLAŞMAZLIKLARIN NEDENLERİ	60
UZLAŞMANIN GEREKLİLİĞİ	62
ANLAŞMAZLIKLARDA İLETİŞİM	64
ANLAŞMAZLIK VE UZLAŞININ GETİRDİKLERİ	66
Ünite Değerlendirme Çalışmaları	68

5. ÜNİTE

KURALLAR

KURALLARIN ÖNEMİ	74
KURAL, ÖZGÜRLÜK VE HAK İLİŞKİSİ	76
KURALLARLA YAŞIYORUZ	78
KURALLARA KATKIM	80
Ünite Değerlendirme Çalışmaları	82

6. ÜNİTE

BİRLİKTE YAŞAMA

VATANIMIZ BİZİMLE ANLAMLI	88
KURUMLARIN ROLLERİ	90
DEVLETİN ÜSTLENDİĞİ SORUMLULUKLAR	92
VATANDAŞLAR VE SORUMLULUKLARI	94
BİRLİKTE YAŞAMANIN GETİRDİKLERİ	96
Ünite Değerlendirme Çalışmaları	98

Sözlük	103
Kaynakça	107
Cevap Anahtarı	107
Genel Ağ Kaynakçası	107
Görsel Kaynakça	107
Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara Ve Deniz Komşuları Haritası	108
Türk Dünyası Haritası	109

Kitabımızı Tanıyalım

Hazırlanalım

Konuya hazırlanmanızı sağlayacak soruların yer aldığı bölümdür.

Etkinlik Zamanı

Konuyu daha iyi anlayabilmeniz için sınıfta yapmanız gereken etkinliklerin yer aldığı bölümdür.

Göz Atalım

Konuyla ilgili daha fazla bilgi almanız için elektronik içeriklere yönlendirildiğiniz bölümdür.

Bir Sonraki Derse Hazırlık

Sonraki derste ele alacağınız konularla ilgili hazırlık yapmanız gereken bölümdür.

Okuma Metni

Konuya ilişkin örnek bir durum ya da olayın paylaşıldığı bölümdür.

Konuya ilişkin hazırlıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşacağınız bölümdür.

İnceleyelim

Konuya ilişkin bilgilerinizi arttırmak için bir yasa belgesine ya da uluslararası sözleşmeye yönlendirildiğiniz bölümdür.

1.

ÜNİTE

İNSAN OLMAK

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Canlılar dünyasında insana özgü olan özellikleri,
- İnsanların doğuştan sahip olduğu hakları,
- Çocuk olarak haklarımızın neler olduğunu,
- Bizlerle yetişkinler arasındaki farklılıkları öğreneceğiz.

KONULARIMIZ

- BEN İNSANIM
- İNSAN HAKLARI
- HAKLARIMIN BİLİNCİNDEYİM
- BEN ÇOCUĞUM

Ünite Alanı

Ünite Tanıtım Videosu

BEN İNSANIM

Hazırlanalım

Hz. Muhammed'in "İnsanlar gümüş ve altın madenlerine benzerler. (...)" hadisinden ne anlıyorsunuz? Söyleyiniz.

İnsanlar canlılar dünyasının bir parçasıdır. Pek çok özelliğimizle diğer canlılardan farklı olsak da temelde aynı dünyanın bir üyesiyiz. Çevremizde gördüğümüz hayvanlar ve bitkiler, insanlar gibi canlı birer varlıktır. Canlılar solunum yapar, beslenir, hareket eder, büyür, çoğalır, tepkide bulunur, boşaltım yapar ve ölürlür. Bu özellikler tüm canlılarda görülen ortak özelliklerdir. Fakat insanları, hayvanlar ve bitkilerden ayıran farklı özellikler de vardır. Şimdi bu özelliklere hep beraber bakalım:

Görsel 1.1: İnsanları diğer canlılardan ayıran özellikler

İnsanlar, toplum tarafından kabul görmüş güzel davranışları benimserler. Doğru davranışlardan ve iyilikten yana olurlarsa erdemli insan olarak adlandırılırlar. İnsanı insan yapan değerlerden bazıları; saygı, sevgi, anlayışlı olma, yardımlaşma, dayanışma, vefa ve duyarlılıktır.

Okuma Metni

Görsel 1.2: Kayra

Kırmızı Atkı

Karlı bir kış sabahı Kayra, kendisini soğuktan koruyacak çok sevdiği kırmızı atkısını takmış; okula gitmek üzere hazırlanmıştı. Evinden çıkmış yolda yürürken karın ne kadar güzel yağdığını düşünüyor, bir yandan da havanın soğukluğundan şikâyet ediyordu. Okula yaklaştığı sırada duvarın dibinde yavru bir köpek gördü. Kayra yavru köpeği sevmek için onun yanına gitti. Kayra “Günaydın güzel köpekçik.” dedi ve köpeği sevmek için eğildiğinde soğuk hava nedeniyle köpeğin titrediğini fark etti.

Köpeğin üşümemesi için eve gidip bir battaniye almayı düşündü fakat saatine baktığında okula geç kalacağını fark etti. Köpeğin üşümesine çok üzülen Kayra, o an çok sevdiği kırmızı atkısını çıkardı ve yavru köpeğin üzerine örttü. Yavru köpeğin başını okşadı “Bu atkı seni soğuktan korur. Şimdi gitmem gerek. Hoşça kal köpekçik.” diyerek hızlı adımlarla okulunun yolunu tuttu.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Metinde insanın hangi özellikleri ön plandadır? Kayra neden böyle davranmaktadır?
2. Kayra’nın yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız?
3. Kayra’nın davranışı insanları diğer canlılardan ayıran hangi özelliklere işaret etmektedir?

Etkinlik Zamanı

İnsan, hayvan ve bitkilerin ortak ve farklı özelliklerini keşfetmeniz için birlikte bu etkinliği yapalım.

- Bir kâğıda hayvan, bitki veya insan resmi çiziniz.
- Çizdiğiniz resimleri öğretmeninize veriniz.
- Öğretmeniniz çizimlerinizi karıştırarak sizlere geri dağıtacak.
- Derste öğrendiğiniz canlılara ait özellikleri de düşünerek size gelen resimdeki canlıyı tanıtan bir yazı yazınız.
- Yazınızı ve size gelen resimleri sınıf panonuza asınız.

Göz Atalım

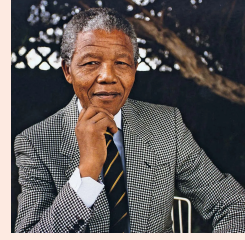
Elektronik içerikteki videoyu izleyiniz. Videodan çıkarımlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

İNSAN HAKLARI

Hazırlanalım

“İnsan haklarını inkar etmek, insanlığa meydan okumaktır.” Nelson Mandela (Nelsin Mandela) bu sözüyle ne anlatmak istemektedir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.3: Nelson Mandela
(1918-2013)

Eski Güney Afrika Devlet Başkanı

İnsanlar doğuştan birtakım haklara sahiptir. İnsanların doğuştan sahip olduğu temel ve vazgeçilmez olan bu haklara **insan hakları** denir. İnsanlar, çok uzun yıllardan beri haksızlıklarla mücadele etmişlerdir. Bu haksızlıkları ortadan kaldırmak ve birlikte daha mutlu yaşamak için bazı kurallar koymuşlardır. Bu kurallar sayesinde insanların sahip olduğu haklar korunma altına alınmıştır.

Hak: Yasalarca bireylere tanınan yetkililerdir.

Özgürlük: Kişinin diğer bireylerin haklarına saygı duyduğu sürece dilediği şekilde davranmasını, kendi iradesiyle karar vermesini belirtir.

Okuma Metni

Haklarımız Koruma Altında

İnsanlara yapılan kötülükler, II. Dünya Savaşı'nda çok büyük boyutlara ulaşmıştır. Bunun üzerine dünya barışını ve güvenliğini korumak için bir araya gelen Birleşmiş Milletler Teşkilatı, 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni imzalamıştır. Bu belgenin amacı, insan hak ve özgürlüklerinin korunma altına alınmasıdır.

Bizim ülkemiz de bu örgüte üyedir. Dolayısıyla ülkemizde insan hakları devletin güvencesi altındadır. Doğuştan sahip olduğumuz bu haklar, anayasamız sayesinde koruma altındadır. Bu bildirgedeki insan haklarına sadece insan olduğumuz için sahibiz. Bu hakları satın almak, devretmek ya da kazanmak söz konusu değildir. Bu haklar insan onurunu da güvence altına alır. Ayrıca bu haklar, dünyanın her yerindeki insanlar için geçerlidir. Tüm insanlar, herhangi bir ayrım (din, dil, ırk, cinsiyet, vatandaşlık vb.) gözetilmeksizin yalnızca insan oldukları için temel haklara sahiptir.

Aşağıdaki soruları metinden hareketle defterinize yazınız.

1. İnsan haklarını korumak için hangi belge imzalanmıştır?
2. İnsan haklarını koruyacak bir belge olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?
3. İnsan haklarının korunması için uluslararası belgeler dışında ne gibi önlemlere ihtiyaç vardır?

Görsel 1.4: İnsan hakları herkesi kapsar.

Görsel 1.5: Sağlık hakkını kullanan birey

İnsan hakları kadın, erkek, çocuk, yaşlı herkesi kapsayan haklardır.

- Yaşama Hakkı
- Vatandaşlık Hakkı
- Sağlık Hakkı
- Eğitim Hakkı
- Kişi Dokunulmazlığı Hakkı
- Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkı
- Din ve Vicdan Özgürlüğü Hakkı
- Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı sahip olduğumuz haklara örnektir.

Görsel 1.6: Eğitim hakkını kullanan öğrenciler

Eğitim hakkımızı kullanarak diğer tüm haklarımızın neler olduğunu öğrenir ve onları kullanma konusunda bilinçleniriz. Eğitim haklarını gerektiği gibi kullanamayan bireyler, diğer haklarından haberdar olma ve onları kullanma konusunda sorunlar yaşayabilir.

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlik ile yetişkinlere kendi hayatımızdan örnekler vererek hak ve özgürlükleri anlattığımız bir hikâye yazalım.

1. Önemli gördüğünüz hak ve özgürlüklerden bir tanesini seçiniz.
2. Seçtiğiniz bu hak ve özgürlük kavramlarını yetişkinlere nasıl anlatırdınız? Düşününüz.
3. Hak ve özgürlüklerinize kendi hayatınızdan örnekler veriniz.
4. Oluşturduğunuz bu hikâyeyi sınıfınızda paylaşınız.

İnceleyelim

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 2. Kısım Temel Haklar ve Ödevler
Madde 12: Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

HAKLARIMIN BİLİNCİNDEYİM

Hazırlanalım

Haklarımızı biliyor muyuz? Haklarımız sınırsız mıdır? Haklarını bilen bir insan, haklarını kullanırken nelere dikkat eder? Söyleyiniz.

Çocuklar da tıpkı yetişkinler gibi birtakım haklara sahiptir. Birleşmiş Milletlere üye ülkeler, çocukların haklarını koruyup gözeticeklerine söz vermişler ve “Çocuk Hakları Sözleşmesi” adında bir sözleşme imzalamışlardır. Bu Sözleşme’ye göre 18 yaşın altındaki herkes çocuktur. Sözleşme, 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edildiği için 20 Kasım tüm dünyada “Çocuk Hakları Günü” olarak kutlanır.

Çocuk olarak haklarımızı bilmeli ve kullanmalıyız. Yetişkinler, çocukların yaşamını tehlikeye atacak hiçbir davranışta bulunmamalıdır. Her çocuğun bedeni kendisine özeldir dolayısıyla anne ve babaları başta olmak üzere kimse çocukların bedenine izinsiz dokunamaz. Çocuklar anılarını, duygu ve düşüncelerini defterlerine yazabilirler; kimse bu defterleri izinsiz okuyamaz. Kimse, çocukların fotoğraflarını onların izni olmadan sosyal medyada ya da farklı yerlerde paylaşamaz.

Görsel 1.7: Dünyadaki tüm çocuklar temel insan haklarına sahiptir.

Çocuklar düşüncelerini istedikleri gibi dile getirebilir. En yakınlarının bile çocukları bir işte çalıştırmaya hakkı yoktur. Devletler, çocukları korumak için hak ihlallerine karşı tedbirler alır. Hastalandıklarında çocukların tedavi görme hakları vardır. Devletler, çocuklara eğitimi ücretsiz kılmak ve çocukların eğitimden en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamakla yükümlüdür. Çocuklar dinlenme, sanat ve spor gibi etkinliklere katılabilir, eğlenerek öğrenebilirler. Bu çocukların en doğal hakkıdır.

Okuma Metni

Kitap Okuma Hakkım

Can ve arkadaşları, okul kütüphanesinde kitap okuma saatini sabırsızlıkla bekler. Can kütüphaneye girdikten sonra en sevdiği kitabı bulamaz ve çok üzülür. Arkadaşları, Can'ın neden üzgün olduğunu öğrenir ve ona yardım etmek isterler. Hep birlikte kütüphane sorumlusuna gidip durumu anlatırlar.

Kütüphaneci, kitabın başka bir öğrenci tarafından alındığını ve teslim etme tarihi geçtiği hâlde kitabı teslim etmediğini söyler. Can'ın arkadaşları, kitabı bulmak için sınıflarında ve okulda araştırma yaparlar. Sonunda, kitabı okuyan öğrenciyle konuşup geri getirmesini sağlarlar.

Arkadaşlarının yardımıyla kitabına kavuşan Can çok mutlu olur. Can ve arkadaşları, kitaplarını paylaşmanın ve başkalarına yardım etmenin ne kadar önemli olduğunu öğrenirler. Başkalarının kitap okuma haklarına saygı duyulması gerektiği için kitabın teslim süresini geçirmemeye özen gösterirler.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Haklarımızın bilincinde olmanın önemi nedir?
2. Kitapları paylaşmak neden önemlidir?
3. Can'ın yaşadığı durumla karşılaşılsaydınız siz ne yapardınız?

Görsel 1.8: Can

Etkinlik Zamanı

Haklarımızın bilincinde bir birey olarak diğer arkadaşlarımızın da haklarının bilincinde olması için afiş tasarlıyorum.

- Öğretmeninizden sizleri sınıf mevcuduna göre dörderli veya beşerli gruplara ayırmasını isteyiniz.
- Her bir gruba yaşama hakkı, oyun hakkı, eğitim alma hakkı, beden dokunulmazlığı hakkı, dinlenme hakkı, sağlık hakkı gibi çocuk hakları ile ilgili maddeleri kura yöntemi ile dağıtınız.
- Grup arkadaşlarınızla birlikte size çıkan hakka ilişkin kendi yaşamınızdan örnekler sunan bir afiş yapınız.
- Afişinizde slogan, görsel ya da çizim olmasına dikkat ediniz.
- Yaptığınız afişleri sınıf panonuzda asınız.

Görsel 1.9: Grup çalışması yapan öğrenciler

Göz Atalım

Elektronik içerikteki videoyu izleyiniz. Videodan çıkarımlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

BEN ÇOCUĞUM

Hazırlanalım

Atatürk'ün, Cumhuriyet'in ilk yıllarında “Ben görevimin bitmediğini, yüklendiğim sorumluluğun da yüksek ve çetin (zor ve karmaşık) olduğunu anlıyorum.” cümlesi ile bahsettiği sorumluluklar neler olabilir? Söyleyiniz.

Görsel 1.10: Mustafa Kemal Atatürk, Yüksek Askerî Şûra Toplantısında, 28 Aralık 1925

İnsanlar hayatları boyunca bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinden geçerler. İnsan olarak bulunduğumuz her döneme göre sahip olduğumuz haklar, görevler, sorumluluklar, kendi başımıza karar süreci ve temel ihtiyaçlarımız değişiklik gösterir.

Çocuk: Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre 18 yaşından küçük bireylerdir.

Yetişkin: Ülkemizde 18 yaş ve üzeri kişiler yetişkin olarak tanımlanırken yetişkinlik için belirlenen yaş sınırı her ülkede farklılık göstermektedir.

Tablo 1.1: Çocuk ve yetişkinler arasındaki farklılıklar

Çocuk	Yetişkin
Çocukları koruyan çocuk hakları vardır.	Yetişkinleri koruyan insan hakları vardır.
Ailelerinin, okul yaşamının, sosyal çevrenin verdiği görevler ve sorumlulukları vardır.	Toplumsal yaşamın, iş hayatının, ailenin, sosyal çevrenin verdiği görevler ve sorumlulukları vardır.
Çocuk olarak karar vermekte zaman zaman zorlanabilirler. Bir yetişkinin desteğini alabilir.	Kendi kararlarını verebilir.
Temel ihtiyaçlarını karşılamak için bir yetişkinden yardım alır.	Temel ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilir.

Çocuklar büyüdükçe onların elde ettikleri haklar, özgürlükler ve sorumluluklar değişmektedir. Yetişkinler, kendilerine ve sorumlu oldukları bireylere bakabilmek için çalışma sorumluluğu üstlenirler. Çocukların ise sorumlulukları daha sınırlıdır. Çocuklar, yetişkinler gibi kendilerini ilgilendiren konularda düşüncelerini söyleme hakkına sahiptirler.

Etkinlik Zamanı

Çocuk ve yetişkinlerin hak ve sorumluluklarının farklarını görmek için bu etkinliği yapalım.

- Bir aile büyüğünüzle aşağıdaki soruları yönelttiğiniz bir görüşme yapınız.
- Yaptığınız bu görüşmeyi defterinize yazınız.

İlk olarak bu yetişkinin adını, soyadını, yaşını ve mesleğini yazınız.

1. Yetişkin olarak sorumluluklarınızdan bahseder misiniz?
 2. Yetişkin olarak hangi haklara sahipsiniz?
 3. Bir konuyla ilgili karar verirken birine danışıyor musunuz?
 4. Temel ihtiyaçlarınızı karşılarken birine ihtiyaç duyuyor musunuz?
- Görüşme yaptığınız yetişkinin verdiği cevapların karşısına sorulara vereceğiniz kendi cevaplarınızı yazınız ve cevapları karşılaştırınız.

Yönelmek İstedığınız Diğer Sorular

-
-

Okuma Metni

Mert Ne Yapmalı?

Mert, arkadaşlarıyla beraber evlerinin bahçesinde oynamayı çok seviyordu. O gün okuldan eve gelen Mert'in ertesi güne yetiştirmesi gereken çok önemli bir ödevi vardı. Hemen üzerini değiştirdi, yemeğini yedi ve ödevini yapmaya başladı. Ödevi henüz bitmemişken kapı çaldı. Arkadaşları, Mert'e bahçede oyun oynayacaklarını söyledi. Mert, oyun oynamak için bahçeye çıkarsa ödevini tamamlayamayacaktı. Fakat arkadaşları ile oyun oynamayı çok istiyordu.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız

1. Mert, arkadaşları oyun oynamak için onu bahçeye çağırmaya geldiğinde ne hissetmiş olabilir?
2. Mert, oyun oynamak için bahçeye giderse ne olur?
3. Mert, oyun oynamak için bahçeye gitmeyip ödevini yaparsa ne olur?
4. Çocukların oyun haklarını kullanmalarını sınırlandıracak sorumluluklarla sık sık karşılaşması ne gibi sonuçlara yol açar? Yetişkinler bu konuda nasıl hareket etmelidir?

İnceleyelim

Çocuk Hakları Sözleşmesi 1. Kısım

Madde 1: Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

A. Aşağıda verilen ifadelerdeki boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

Çocuk Hakları Sözleşmesi	eğitim	düşünen	ihlal	haklarıdır	yetişkinler
--------------------------	--------	---------	-------	------------	-------------

1. İnsanların canlılar olması onları diğer tüm canlılardan ayıran temel özelliktir.
2. Küçük yaşta çocuklar temel ihtiyaçlarını yardımıyla karşılayabilirler.
3. Bireylerin farklı bireylere zarar vermeden kullandıkları kazanımlar onların
4., 18 yaşın altındaki her bireyi çocuk olarak tanımlamaktadır.
5. Çocukların temel hakları arasında hakkı vardır.

B. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların yanına “D”, yanlış olanların yanına “Y” yazınız.

		D/Y
1	Hayvanlar, bitkiler ve insanlar solunum yaparlar.	
2	İnsanı insan yapan değerler arasında anlayışlı olma vardır.	
3	Çocukların günlükleri ve özel defterleri aileleri tarafından izinsizce okunabilir.	
4	Çocuklar büyüdükçe elde ettikleri hak ve özgürlükler azalmaktadır.	
5	Çocuk haklarına saygı duymak, herkesin temel sorumluluğudur.	

C. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Düşünce özgürlüğü insanlar açısından son derece önemlidir ve anayasamızda korunmaktadır. Peki, anayasamız bir arkadaşımızın karakterine veya kişiliğine zarar veren düşünceleri ifade etmemizi onaylar mı? Neden?
2. Okul genelinde öğrencilerin çantalarının aranması gerektiği bir durum düşünelim. Bu arama esnasında öğrencilerin haklarını korumaya yönelik ne gibi önlemler alınabilir?
3. Hayvanlar içgüdüsel olarak hareket eder. İçgüdüleri nedeniyle bazen insanlara zarar verebilir. Peki, hayvanlar yaptıklarından sorumlu tutulabilir mi? İnsanlar gibi sorumluluk sahibi canlılar olarak nitelenebilir mi? Neden?

Ç. Aşağıda verilen hak ve özgürlüklerin kapsamlarını araştırınız. Bu hak ve özgürlükler kimlere tanınmıştır? Herkes bu hak ve özgürlükleri kullanabilir mi? Ulaştığınız sonuçları defterinize yazınız.

1. Özel mülkiyet hakkı	4. Yaşama hakkı
2. Dilekçe hakkı	5. İşten ayrılma hakkı
3. Din ve vicdan özgürlüğü	

D. Aşağıda verilen soruları yanıtlayınız.

1. İnsanları, hayvan ve bitkilerden ayıran farklı özellikler vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bunlardan biridir? İşaretleyiniz.

- ☐ Hareket etme
☐ Solunum yapma
☐ Karar verme
☐ Beslenme

2. Kişinin diğer bireylerin haklarına saygı duyduğu sürece dilediği şekilde davranmasını, kendi iradesiyle karar vermesini ifade eden kavramdır.

Açıklaması verilen kavramı işaretleyiniz.

- ☐ Hak
☐ Özgürlük
☐ Sorumluluk
☐ Tutum

3. Fulya hastalandığında ailesi tarafından aile sağlığı merkezine götürülür. Bu durum onun, hangi hakkına saygı duyulduğunu göstermektedir?

- ☐ Barınma
☐ Beslenme
☐ Eğitim
☐ Sağlık

4. Bireylerin istediği dinî inancı seçmesi ve o dinin gereklerini özgürce yaşabilmesi hak ve özgürlüklerden hangisine saygı duyulduğunu gösterir? İşaretleyiniz.

- ☐ Sağlık hakkı
☐ Seçme-seçilme hakkı
☐ Basın özgürlüğü
☐ Din ve vicdan özgürlüğü

5. Kantinden yiyecek ve içecek almak isteyen bir öğrencinin sıra beklemek istememesi ve öne geçmeye çalışması aşağıdakilerden hangisini göz ardı ettiğini gösterir?

- ☐ Eşitlik
☐ Gelenek
☐ Kararlılık
☐ Özgürlük

6. I. Sosyal bir canlı olması
II. Problemlere çözüm bulması
III. Konuşarak iletişim kurması
IV. Neden-sonuç ilişkilerini fark etmesi
- Yukarıda verilen özelliklerden hangileri insanları diğer canlılardan ayıran özelliklerdendir? Yazınız.

.....

7. İnsanların doğuştan sahip olduğu temel ve vazgeçilmez olan haklara insan hakları denir.

Aşağıdakilerden hangisi bu haklardan değildir? İşaretleyiniz.

- ☐ Yaşama hakkı
☐ Vatandaşlık hakkı
☐ Evrensellik hakkı
☐ Dokunulmazlık hakkı

8. I. Eğitim hakkı,
II. İnsani şartlarda yaşama hakkı,
III. İstismar ve ihmalden korunma hakkı

Yukarıda verilen haklardan hangileri çocuk haklarıdır? Yazınız.

.....

9. Aşağıda çocuk ve yetişkin arasındaki farklar eşleştirilmiştir.

Bu eşleştirmelerden yanlış olanı yazınız.

	ÇOCUK	YETİŞKİN
1	Çocukları koruyan çocuk hakları vardır.	Yetişkinleri koruyan insan hakları vardır.
2	Temel ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilir.	Temel ihtiyaçlarını karşılamak için birinden yardım alır.
3	Ailelerinin, okul yaşamının, sosyal çevrenin verdiği görevler ve sorumlulukları vardır.	Toplumsal yaşamın, iş hayatının, ailenin, sosyal çevrenin verdiği görevler ve sorumlulukları vardır.
4	Çocuk olarak karar vermekte zaman zaman zorlanabilirler.	Kendi kararlarını verebilir.

.....

10. “Kişinin fiziksel varlığının sürdürebilmesinin güvencesini oluşturan insan hakkıdır.”

Yukarıda tanımlanan hak aşağıdakilerden hangisidir? İşaretleyiniz.

- ☐ Yaşama hakkı
☐ Eğitim hakkı
☐ Özel hayatın gizliliği hakkı
☐ Seçme ve seçilme hakkı

E. Aşağıda verilen zihin haritasını bu ünite öğrendikleriniz çerçevesinde doldurunuz.

İNSAN OLMAK

İnsan Olarak Özelliklerim

Haklarım

Haklarımın Bilincinde Olduğumu Gösterdiğim Durumlar

Çocuk Olarak Yetişkinlerden Farklılıklarım

Ek Değerlendirme

NOTLARIM:

2. ÜNİTE

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Hak, özgürlük ve sorumluluk kavramlarının arasındaki ilişkiyi,
- Kendimize, ailemize, arkadaşlarımıza ve çevremize karşı sorumluluklarımızı,
- Hak ve özgürlükleri kullanabilmenin önemini,
- İhlal edilen hak ve özgürlüklerin neler hissettirdiğini,
- Hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği durumlarda çözüm üretmeyi,
- Hak ve özgürlüklere saygı duyulması gerektiğini,
- Hak ve özgürlüklerin birlikte yaşama üzerindeki etkisini öğreneceğiz.

KONULARIMIZ

- HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK İLİŞKİSİ
- İNSAN OLMANIN GEREKLİLİĞİ
- HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ KULLANALIM
- HAK VE ÖZGÜRLÜKLER İHLAL EDİLEMEZ
- İHLALLERE ÇÖZÜM ÜRETİYORUM
- SAYGI DUYSUN GEREKİR
- HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİMİZLE BİR ARADAYIZ

Ünite Alanı

Ünite Tanıtım
Videosu

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK İLİŞKİSİ

Hazırlanalım

1. Özgürlük sizce nedir? Söyleyiniz.
2. Özgürlüğüne kavuşan bir kuş nasıl davranır? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Görsel 2.1: Kuşun özgürlüğe kavuşma anı

Özgürlük, sınırlama ve zorlama olmadan kendi düşüncelerimizi ifade ederek karar verebilmemizdir. Bizler, düşünerek hareket ettiğimiz için özgür ve sorumluluk sahibi canlılarız. Diğer canlılar, içgüdüleri ile hareket ettiklerinden davranışlarının anlamlarını düşünemez. Bu nedenle davranışlarının sorumluluğunu alamaz. İnsan olarak bir durum karşısında nasıl davranmamız gerektiğini düşünür ve ona göre hareket ederiz. Verdiğimiz her karar bizlere birer sorumluluk yükler. Sorumluluk sahibi bireyler, kararlarının sonuçlarını üstlenmiş olurlar.

Düşünce ve kararlarımızı özgürce ifade edebilmeliyiz. Bizi ilgilendiren konularda düşüncelerimizi belirtmek bizim hakkımızdır. Düşüncelerimizi ifade ederken, bir davranışta bulunurken ve seçim yaparken vereceğimiz kararın sonucunu mutlaka düşünmeliyiz. Çünkü verdiğimiz kararlar, bizim hayatımızı etkileyen sonuçlara sebep olur. Tüm bunları düşünerek karar vermek ve kararlarımızın sorumluluğunu üstlenmek, bizim sorumlu birer birey olmamızı sağlar. Düşüncelerimizi çekinmeden ifade edebilmemiz, düşünce özgürlüğünü kullandığımızı gösterir. Bununla birlikte düşüncelerimizi ifade etmenin olası sonuçlarını düşünerek hareket etmek ise sorumluluğumuzdur.

Aşağıdaki görseli inceleyiniz. Düşüncelerimizi ifade etmenin farklı yolları nelerdir? Düşüncelerimizi ifade etmek bize ne gibi sorumluluklar yükler? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 2.2: Düşüncelerini pankart açarak ifade eden bireyler

Okuma Metni

Ömer Diş Hekimine Gidiyor

Ömer, akşam yemeğini yerken birden dişinin ağrıdığını hissetti. Canı çok acıdığı için yemek yemeyi bırakarak odasına gitti. Tabağındaki yemeği bitirmediğini fark eden annesi Ömer'in yanına gelerek neden yemeğini bitirmediğini sordu. Ömer karnının doyduğunu, daha fazla yemek istemediğini söyledi.

Görsel 2.3: Ömer ve diş hekimi

Annesi bir süre sonra Ömer'e en sevdiği tatlıyı getirdi. Ömer tatlıyı hemen yemeye başladı. Fakat ilk çataldan sonra "Ah dişim!" diyerek tatlıyı yemeyi bıraktı ve ağladı. Annesi, o an Ömer'in dişinin ağrıdığını fark etti. Ömer'e sormadan diş doktorunu arayarak randevu aldı. Bunu duyan Ömer "Ben doktora gitmek istemiyorum. Eğer yemek yemezsem ağrım geçer." diye kendi düşüncesini annesine söyledi. Bunun nedeni diş doktorundan korkmasıydı. Annesi, tedavi olmazsa ağrısının artacağını söyledi. Ömer, bunu duyunca doktora gitmeyi bir kez daha düşündü. Daha fazla ağrı çekmek istemediğine karar verdi. Bu kararını annesi ile paylaştı.

Ertesi gün diş doktoruna gittiğinde biraz korkuyordu. Diş doktoru, Ömer'e hangi tedaviyi uygulayacağını anlattı ve tedavi sırasında kullanacağı malzemeleri gösterdi. Ömer artık korkusunu yenmişti. Ağrıyan dişini tedavi ettirerek çok doğru bir karar verdiğini anladı.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Ömer, kendisini ilgilendiren hangi konuda düşüncesini söylemiştir?
2. Ömer, diş doktoruna gitmeyi seçmeseydi ne gibi sorunlarla karşılaşabilirdi?
3. Kendi sağlığımızı ilgilendiren konularda tek başımıza karar vermemiz uygun olur mu? Bu konuda neden uzmanlardan destek almak gerekir?

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlik ile düşüncelerimizi özgürce ifade edemediğimizde neler hissedeceğimizi göreceğiz.

Düşüncelerinizin önemsenmediği, özgürce ifade edemediğiniz bir ortam düşünün. Bu ortamda neler hissederdiniz? Aşağıda verilen şapkayı taktığınızı hayal ederek duygularınızı ifade ediniz.

Tarafsız
ŞapkaDuygusal
Şapkaİyimser
ŞapkaKötümser
ŞapkaSerinkanlı
ŞapkaYenilikçi
Şapka

İnceleyelim

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI İKİNCİ BÖLÜM KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ

Madde 26: Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar.

İNSAN OLMANIN GEREKLİLİĞİ

Hazırlanalım

Osmanlı Devleti Padişahı Fatih Sultan Mehmet, genç yaşta devlet yönetiminde sorumluluk almak durumunda kalmıştır. Babası II. Murat'ın tahttan kısa süreli olarak çekilmesi üzerine henüz 12 yaşında iken tahta çıkarak sorumluluk bilincini göstermiştir.

Sizce Fatih Sultan Mehmet bu büyük sorumluluğu kabul ederken neler hissetmiştir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 2.4: Fatih Sultan Mehmet

Tablo 21: Kendimize ve Yakın Çevremize Karşı Sorumluluklarımız

Kendimize Karşı Sorumluluklarımız	- Ruh ve beden sağlığımızı korumak. - Gelişimimize faydası olacak şekilde yaşamak. - Zamanımızı etkili ve verimli kullanmak.
Ailemize Karşı Sorumluluklarımız	- Aile bireylerine saygılı olmak. - Ev ve aile yaşamındaki kurallara uymak.
Arkadaşlarımıza Karşı Sorumluluklarımız	- Arkadaşlarımızın düşünce ve tercihlerine saygı duymak. - Arkadaşlarımızın özel hayatının gizliliğini savunmak.

Okuma Metni

Sosyal Sorumluluk

4. sınıf öğrencileri Ozan ve Ela, öğle yemeklerini okulun yemekhanesinde yemektir. Yemekhaneden çıkarken gördükleri çöp kutusuna atılmış olan yemekler onların dikkatini çekmiştir. Ela, bu yemeklerin barınak veya sokaklardaki hayvanlara ulaştırılabileceğini düşünmüştür. Ozan'a bu konuyu öğretmenleri ile paylaşmaları gerektiğini söylemiştir. Ozan da bu fikre katılmıştır. Öğretmenlerini konu hakkında bilgilendiren Ozan ve Ela'ya öğretmenleri bu soruna bir sosyal sorumluluk projesiyle çözüm bulabileceklerini söylemiştir. Okul müdürü ve öğretmenlerinden destek alan Ozan'la Ela bu konuda arkadaşlarını da bilgilendirmiştir. Öğretmenleri ve sınıf arkadaşlarıyla barınakları ziyaret etmişler ve barınak çalışanlarının olumlu yaklaşımları üzerine çok mutlu olmuşlardır.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

- Sosyal sorumluluk projeleri ile topluma karşı hangi sorumluluklarımızı yerine getiririz?
- Ozan ve Ela'nın karşılaştıkları sorunu yaşıyorsanız, siz nasıl sorumluluklar alırdınız?
- Ozan ve Ela, neden böyle bir sorumluluk hissetmiş olabilir? İnsan olmanın gerekleri ile bu olay arasında nasıl bir ilişki vardır?

Tablo 2.2: Doğaya ve İnsanlığa Karşı Sorumluluklarımız

Doğaya Karşı Sorumluluklarımız	- Doğayı kirletmemek, ona zarar vermemek. - Doğal kaynaklarımızı bilinçli bir şekilde kullanmak.
Hayvanlara Karşı Sorumluluklarımız	- Hayvanlara kötü davranmamak, zarar vermemek. - Hayvanlara ilgi ve şefkat göstermek. - Hayvanların yiyecek, içecek gibi ihtiyaçlarını karşılamak. - Zarar görmüş veya hasta bir hayvanı tedavi ettirmek.
İnsanlığın Ortak Mirasına Karşı Sorumluluklarımız	- Çevremizde gördüğümüz doğal, tarihî ve kültürel varlıkların farkında olmak ve onlara sahip çıkmak. - Doğal, tarihî ve kültürel varlıkları tanımak ve tanıtmak.

Unutulmamalıdır ki insanların toplumda yaşayan diğer insanlara karşı da sorumlulukları vardır. Örneğin toplumda yaşayan bireylerin haklarına saygı duymalıyız ve haklarını ihlal etmemeliyiz.

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlik ile ev ve okuldaki sorumluluklarımızı karşılaştıracacağız. Tabloyu doldurduktan sonra defterinize bu sorumlulukları yerine getirmenin günlük hayatınızı nasıl etkilediğini yazınız.

Evdeki Sorumluluklarım	Okuldaki Sorumluluklarım
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Göz Atalım

Elektronik içerikteki videoyu izleyiniz. Videodan çıkarımlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ KULLANALIM

Hazırlanalım

2021 TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre Türkiye’de 5-17 yaş arası çalışan çocuk sayısı 720 bindir. Sizce bu çocuklar hangi haklardan yararlanamamaktadır? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 2.5: Türkiye İstatistik Kurumu logosu

Çocuk hakları, tüm çocukların doğdukları andan itibaren sahip olduğu kanunlar yoluyla ve ahlaki olarak güvence altına alınan kazanımlardır. Bazı durumlarda çocukların bu hakları anlaması ve kullanması konusunda engeller olabilir. Örneğin sağlık hakkı, her çocuk için geçerli bir hakken dünyada sağlık hizmetlerinden yararlanamayan pek çok çocuk vardır.

Çocukların beden, zihin, ruh ve ahlaki gelişimlerinin desteklenmesi gerekir. Her çocuk, kendi yaşamıyla ilgili verilecek kararlarda söz sahibi olabilme hakkına sahip olmalıdır. Fakat dünyadaki savaşlar, ekonomik sıkıntılar, çevre sorunları gibi durumlar çocukların hak ve özgürlüklerini kullanmalarını zaman zaman engellemektedir. Bazı çocuklar, şiddet görmekte veya şiddete tanık olmaktadır. Bazı durumlarda da çocuklar ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca bazı çocuklar açlık sınırında yaşamakta ve eğitim imkânlarına erişememektedir.

Etkinlik Zamanı

Çocukların hangi haklarını kullanabildiklerini görmek için bu etkinliği yapalım. Aşağıdaki görsellerde yer alan çocukların hangi hakları kullandıklarını nedenleri ile birlikte defterinize yazınız.

1

2

3

4

Okuma Metni

Amal'ın Öyküsü

9 yaşındaki Suriyeli mülteci çocuk Amal'ı temsil eden ve “Yürüyüş Projesi” adını taşıyan 3,5 metre yüksekliğindeki kukla Amal, Gaziantep'ten başlayarak İngiltere'ye uzanan bir yolculuğa çıktı. Savaş, kuraklık ve çevresel faktörlerden dolayı kendi vatanlarını terk ederek yeni bir vatan arayışına giren çocukların ve ailelerinin hak ettikleri bir yaşamı sürdürebilmeleri için bu yolculuklar gerekiyordu. Bu yolculuklar sırasında çocukların yaşadıkları sıkıntılara ve ihlal edilen haklarına dikkat çekmek için Küçük Amal, ülke ülke dolaşarak sesini duyurmayı hedeflemektedir.

Görsel 2.5: Kukla Amal ve ona ilgi gösteren insanlar

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Küçük Amal'ın yolculuğu çocuk hakları için neden gereklidir?
2. Mülteci çocukların ihlal edilen hakları nelerdir?
3. Çocukların bedensel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimlerinin sağlanabileceği bir ortamda büyümesi neden önemlidir?

İnceleyelim

Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 16

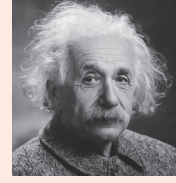
1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER İHLAL EDİLEMEZ

Hazırlanalım

“Dünya; kötülük yapanlar değil, seyirci kalıp hiçbir şey yapmayanlar yüzünden tehlikeli bir yerdir.” Albert Einstein (Albirt Aynştayn) bu sözüyle ne anlatmak istemektedir? Hak ve özgürlüklerin kullanımı konusunda insanlar nasıl bir sorumluluğa sahiptir?

Görsel 2.6: Albert Einstein (1879-1955), teorik fizikçi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisi; her ırktan, dilden, dinden, cinsiyetten çocuğu sadece çocuk olduğu için koruyan bir bildiridir. Dünya üzerindeki her çocuk, bu hak ve özgürlüklere çaba göstermeksizin sahip olur. Fakat bazı çocuklar, yaşadıkları olaylar sebebiyle hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesiyle karşılaşabilmektedir. Hak ve özgürlükleri ihlal edilen bir çocuk kendini mutsuz, değersiz, dışlanmış ve öfkeli hissedebilir. Çevresindeki insanlara karşı güven kaybı yaşayabilir. Tüm bunlar çocuğun çevresindeki kişilerle sağlıklı ilişkiler kurmasını zorlaştırır. Hak ve özgürlükleri kısıtlanan bireylerin de var olabileceğini düşünerek onların hislerine karşı daha duyarlı olmalıyız. Kendi hak ve özgürlüklerimizin ihlal edilmesini istemediğimiz gibi başkalarının da hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmemesi için elimizden geleni yapmalıyız.

Okuma Metni

Rachel Corrie

Filistin davasını buldozernlere karşı savunan kadın: Rachel Corrie

Rachel Corrie (Reyçıl Kori), saldırılarda binlerce sivilin hayatını kaybettiği Gazze Şeridi'nde Filistinli bir ailenin evinin yıkılmasını önlemeye çalışırken hayatını kaybeden ABD'li barış aktivisti.

Mücadelesi hafızalara kazınan barış aktivisti Corrie'nin yaşamı ve ölümü, Filistin özgürlük mücadelesinin sembolleri arasına yerleşti.

“Zulüm bizdense ben bizden değilim.” diyen ve Filistin topraklarında sivil bir direniş sergileyen Corrie, Filistin için hak ve adalet arayışının sesi oldu. Hayatını Filistinlilerin haklarını savunmaya adanmış genç kadın, 2003 yılında Filistinlilerle dayanışma için Gazze'ye gitti.

Corrie, Gazze'de yürüttüğü faaliyetler ve çektiği videolarla İsrail'in hak ihlallerinin gün yüzüne çıkmasına önemli katkılarda bulundu.

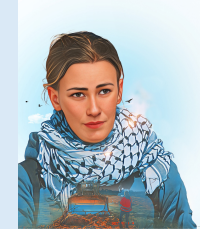
Turuncu ceketle buldozernlere direnen kadın

ABD'li aktivist, 16 Mart 2003'te turuncu renkli ceketini giyerek eline aldığı megafon ile İsrail buldozernlerine yöneldi. Amacı Refah kentinde Filistinli bir ailenin evinin yıkılmasına ve topraklarının elinden alınmasına engel olmaktı.

Yabancı olduğu için İsrail'in yıkım araçlarını durdurabileceğini düşünen Corrie, buldozerin önüne geçti ancak İsrail güçleri, Filistinlilere merhamet etmediği gibi ona da acımadı.

Corrie'nin ölüm haberini büyük bir şaşkınlıkla karşılayan Filistinliler, “şehit” olarak nitelendirdikleri Corrie için büyük bir cenaze töreni düzenledi.

(...)

Görsel 2.7: Rachel Corrie (1979-2003) ABD'li barış aktivisti

Ayşenur Ezgi Eygi

Ayşenur Ezgi Eygi, ölümü göze alarak Filistinlilere destek vermiş.

(...)

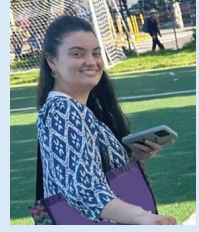
İşgal altındaki Batı Şeria’da İsrail askerlerince öldürülen Ayşenur Ezgi Eygi’nin babası Mehmet Suat Eygi, kızına bölgeye gitmeden önce “ölebileceği” uyarısında bulunduğunu, onun ise “Ölmem bir işe yarayacaksa razıyım baba.” diyerek gittiğini söyledi.

Haksızlığa uğrayanlara yardım etmeyi seven Eygi, 26 yıllık yaşamında kimi zaman siyahiler, kimi zaman Arakanlı Müslümanlar, kimi zaman da doğa için mücadele etti.

Washington (Vaşington) Üniversitesinde düzenlenen Filistin yanlısı gösterilerde ön saflarda yer alan Eygi, günlerce süren eylemlerde İsrail’in yaptığı zulümleri haykırdı.

Eygi, Filistinlilere destek olmak için gittiği Batı Şeria’da İsrail askerlerince öldürüldü.

(...)

Görsel 2.8: Ayşenur Ezgi Eygi (1998-2024) Türk insan hakları aktivisti

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Rachel ve Ayşenur, haksızlık karşısında sessiz kalmadı. Sizce bir çocuk haksız bir şey gördüğünde neler yapabilir?
2. Filistin’de bazı insanların evleri yıkılıyor ve toprakları alınıyor. İnsanların evlerinde güvenle yaşama hakkı ihlal edilince ne olur?
3. Rachel, turuncu ceketini giyip zulmü barışçıl bir şekilde protesto etti. İnsanlar barışçıl yollarla haklarını arayabilir mi? Bu duruma farklı örnekler veriniz.
4. Filistinli çocuklar oyun oynayacak güvenli alanlara sahip değil. Tüm çocukların oyun oynama ve güven içinde yaşama hakkını korumak için neler yapılabilir?

Etkinlik Zamanı

Canlandırılacak drama ile hak ve özgürlükleriniz kısıtlandığında nasıl tepki vereceğinizi keşfedeceksiniz.

Öğretmeninizden yardım alarak altı grup oluşturunuz. Her gruba, aşağıdaki durumlardan biri verilecektir. Rollerinizi oluşturma konusunda öğretmeninizden yardım alabilirsiniz. Beş dakika boyunca yapacağınız canlandırmayı grup olarak düşününüz. Hazır olan gruplar canlandırmalarını sergileyecektir.

1. Arkadaşınız kantinde sıra beklerken önünüze geçtiğinde ne tepki verir ve ne hissederdiniz?
2. Kardeşiniz günlüğünüzü okuduğunda nasıl davranırsınız?
3. Babanız okulu bırakıp çalışmanızı istemiş olsa onu okula gitmeniz konusunda nasıl ikna edersiniz?
4. Öğretmeniniz parmak kaldırdığınız hâlde size söz hakkı vermiyorsa bu durumda ne hissederdiniz?
5. Aileniz, en sevdiğiniz oyuncak bir akrabanızın çocuğuna verse ne düşünürdünüz?
6. Mahallenizdeki çöpler bir süredir toplanmadığı için etrafa kötü bir koku yayılıyor. Siz de bu durumu aileniz içindeki bir sohbette değerlendiriyorsunuz. Neler konuşur, ne tür kararlar verirdiniz?

İHLALLERE ÇÖZÜM ÜRETİYORUM

Hazırlanalım

Hak ve özgürlüklerinizi kullanmak için sorumlu bir birey olarak neler yapıyorsunuz? Yaşamınızdan örnekler vererek söyleyiniz.

Demokratik toplumda yaşayan bireyler, haksızlığa uğradıklarında sorunlarını uzlaşarak çözmeye çalışırlar. Sorunu çözmek için şiddet ve öfkeye başvurmazlar. Çünkü şiddet ve öfke kişilerin arasındaki sorunu daha büyük bir hâle getirecektir.

Örneğin çevremizdeki kişilerin izinsiz bir şekilde fotoğraflarını paylaşmak, özel hayatın gizliliğine yapılan kişisel bir ihlaldir. Gıda satan yerlerin düzenli olarak denetlenmesi, sağlığımızı tehdit eden kurumsal ihlale bir örnektir.

Hak ihlali yaşadığımız durumda yasal hakkımızı aramaktan çekinmemeliyiz. Hak ve özgürlükleri kısıtlanan bireyler haklarını çeşitli yollara başvurarak arayabilir. İlk olarak hak ve özgürlüklerimizi kısıtlayan ya da bunların kısıtlanmasına neden olan kişiyle konuşarak anlaşmaya çalışabiliriz. Kendimiz konuşamıyorsak güvendiğimiz birinden yardım alarak sorunu çözmeye çalışabiliriz. Sorunları konuşarak çözemiyorsak ve karşımızdaki kişiyle anlaşma sağlayamıyorsak yasal yollara başvurabiliriz.

Hak ihlali yaşadığımız bir durumda yardım alabileceğimiz kurum ve kuruluşlar vardır.

Görsel 2.9: İletişim sorunu yaşayan kardeşler

Tablo 2.3: Hak İhlallerinde Başvurulacak Kurumlar

Başvuru Konusu	Başvuru yapılacak kurum
İnsan hak ve özgürlüklerinin ihlali	- İlçe İnsan Hakları Kurulu - İl İnsan Hakları Kurulu - ALO 183 Sosyal Destek - İçişleri Bakanlığının İlgili Birimleri - Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) - TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu - Cumhuriyet Savcılıkları
Tüketici hakları	- Tüketici Hakem Heyeti - Tüketici Mahkemeleri - Tüketici Hakları konusunda faaliyet gösteren dernekler - ALO 174 Gıda Hattı - Belediyelerin ilgili birimleri
Eğitim	- MEB İletişim Merkezi “444 0 632” - CİMER
Sağlık	- ALO 184 Sağlık Bakanlığı İletişim Hattı - İl ve İlçe Sağlık Müdürlükleri - CİMER

Okuma Metni

Hakkımı Arıyorum

Tolga görme yetersizliği olan bir çocuktur. Ailesi ile beraber şehir değiştirdiği için başka bir okula başlamıştır. Yeni okulunda onun için düzenlemeler olmadığından okulun içinde gideceği yeri bulmakta zorlanmaktadır.

Bu sorununu çözmek için okul müdürlüğüne başvurmuştur. Fakat okul müdürlüğünden gerekli desteği görememiştir. Bu sorunu ailesiyle paylaştıktan sonra Kamu Denetçiliği Kurumuna başvurmuş, neler yapılabileceğine dair kurumdan bilgi almıştır. Kurum tarafından gerekli incelemeler yapıldıktan sonra Tolga'nın okulunda görme yetersizliği olan öğrenciler için sarı şeritler, kabartmalı sınıf isimleri gibi yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Görsel 2.10: Tolga

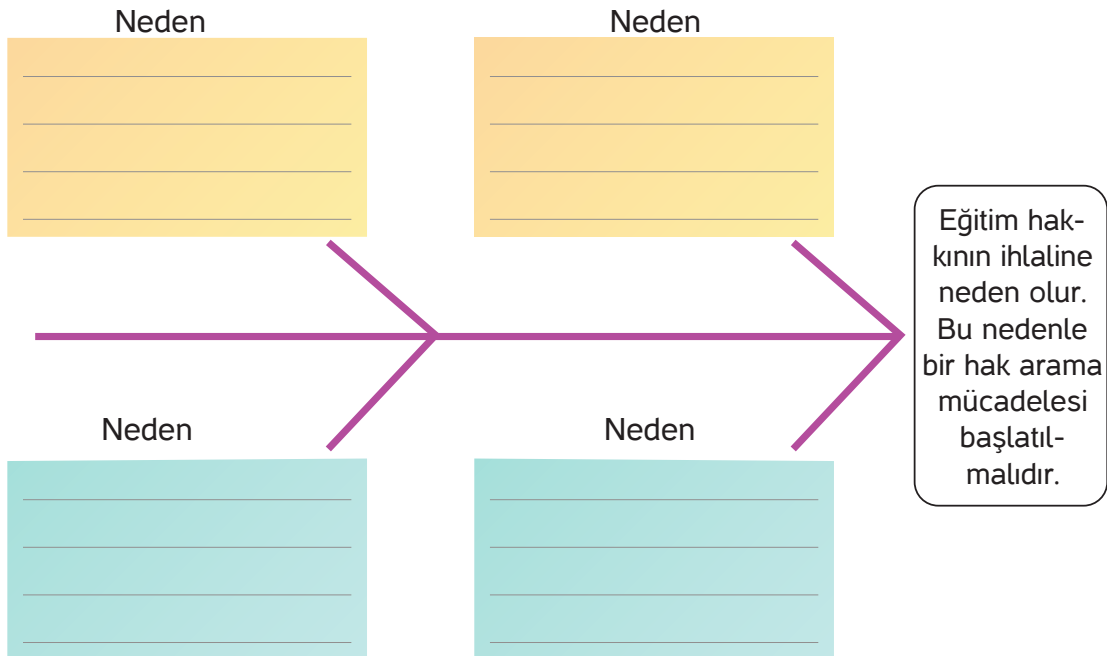
Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Tolga'nın hangi hakkı ihlal edilmiştir?
2. Tolga hakkını aramak için neler yapmıştır?
3. Tolga'nın hakkını arıyor olması hak ihlallerine karşı nasıl bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir?

Etkinlik Zamanı

Temel haklarımızdan birisi de eğitimidir. Ancak eğitim hakkımızı gerektiği şekilde kullanmamızı engelleyen bazı durumlar olabilir. Buradan hareketle aşağıdaki balık kılıcı gösterimini uygun şekilde doldurunuz.

SAYGI DUYMAK GEREKİR

Hazırlanalım

Bir arkadaşınız sizin yerinize kararlar aldığı anda ona nasıl tepki verirsiniz? Söyleyiniz.

İnsanlar günlük yaşamlarında hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği bazı durumlar yaşayabilir. Sınavda kopya çekmek, arkadaşlarımızın eşyalarını izinsiz almak, sınıfta söz alan arkadaşımızın sözünü kesmek hakların ihlal edildiği bazı durumlardır.

Hak ve özgürlüklerimizi kullanırken başka kişilerin de hak ve özgürlükleri olduğunu unutmamalıyız. Bizler hak ve özgürlüklerimize karşı saygılı olunmasını beklediğimiz gibi başkalarının hak ve özgürlüklerine de saygı duymalıyız. Bu sayede herkesin hak ve özgürlüklerini kullanabileceği bir dünya kurabiliriz.

Okuma Metni

Mehmetçiğe Derin Saygı Anıtı

Görsel 2.11: Mehmetçiğe Derin Saygı Anıtı

Kabatepe-Conkbayırı yolu istikametinde, Albayrak Sırtı üzerinde yaralı Anzak askerini taşıyan Mehmetçik heykeli, 1995 yılında yapılmıştır.

Çanakkale Savaşı sırasında Kanlısirt'ta birbirine yakın siperlerde yoğun ateş devam ederken Anzak subayı kendi siperinde yaralı düşmüştür. Ateş devam ettiği için Anzak askerleri yaralı subaya yardım edememiştir. Bu sırada Türk siperinden beyaz bir mendil sallanmış ve ateş kesilmiştir. Bir Türk askeri siperden çıkarak yaralı Anzak subayının yanına gitmiş, onu kucaklayarak Anzak siperlerine bırakmış ve Türk siperine dönmüştür. Sipere döndükten sonra ateş devam etmiştir.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Türk askeri, Anzak subayına neden yardım etmiştir?
2. Türk askeri, Anzak subayının hangi hak ve özgürlüğüne saygı duymuştur?
3. Savaş esnasında dahi insan haklarını gözetiyor olmak, insan haklarına saygının bir göstergesi olarak nitelenebilir mi? Neden?

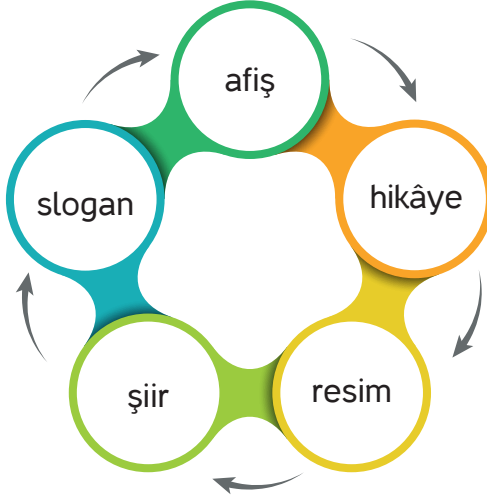

Etkinlik Zamanı

İnsan Hakları İstasyonu

Bu etkinlik ile insan hak ve özgürlüklerine saygı duymayı öğreneceğiz.

- Öğretmeninizden yardım alarak beş grup oluşturunuz.
- Birinci grup, insan hak ve özgürlüklerine saygı konulu afiş hazırlayacaktır.
- İkinci grup, insan hak ve özgürlüklerine saygı konulu hikâye yazacaktır.
- Üçüncü grup, insan hak ve özgürlüklerine saygı konulu resim yapacaktır.
- Dördüncü grup, insan hak ve özgürlüklerine saygı konulu şiir yazacaktır.
- Beşinci grup, insan hak ve özgürlüklerine saygı konulu 5 slogan yazacaktır.

Tüm gruplar, çalışma başladıktan beş dakika sonra çalışmayı bırakacaktır. Her grup, saat yönünde hareket ederek farklı bir çalışmanın başına geçecek, diğer grubun yarım bıraktığı çalışmayı devam ettirecektir. Etkinlik, tüm grupların her bir çalışmayı yapacağı şekilde tekrarlandıktan sonra sona erecektir.

Çıkan ürünler sınıf panosuna asılacaktır.

İnceleyelim

Çocuk Hakları Sözleşmesi 1. Kısım

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkında sahiptir; bu hak, ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.
2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:
 - a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,
 - b) Millî güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından ön görülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Göz Atalım

Elektronik içerikteki videoyu izleyiniz. Videodan çıkarımlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİMİZLE BİR ARADAYIZ

Hazırlanalım

“Bilelim ki kazandığımız başarı milletin kuvvetlerini birleştirmesinden ileri gelmiştir. Eğer, aynı başarıları ve zaferleri ileride de kazanmak istiyorsak, aynı esasa dayanalım.” Mustafa Kemal Atatürk bu sözü ile ne anlatmak istemiştir? Söyleyiniz.

Görsel 2.12: Mustafa Kemal ATATÜRK (1881-1938)

Temel hak ve özgürlüklerimizi kullanabilmemizi bağımsız bir ülkede yaşıyor olmamıza borçluyuz. İnsan hakları ile tüm bireyler eşit ve özgür olarak doğarlar. Bireyler haklarıyla onurlu bir yaşam sürerler. İnsan haklarının kullanılabileceği ortamı yaratmak devletlerin görevidir. Yönetim biçimlerinden olan cumhuriyet, insan haklarının kullanılabileceği en uygun ortamı sağlamaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün belirttiği, Türk milletinin karakter ve âdetlerine en uygun yönetim biçimi olan Cumhuriyet'i, verdiğimiz Millî Mücadele sonrası 29 Ekim 1923'te ilan ettik. Egemenlik, cumhuriyet yönetiminde halka aittir. Halk, egemenliği belirli süreler için seçtiği temsilciler aracılığıyla kullanır. Cumhuriyet ile eşit koşullarda yaşarız. Cumhuriyetlerde toplumdaki hiçbir birey ayrımcılıkla karşılaşmaz.

Okuma Metni

Millî Mücadele ve Türk Kadını

Kurtuluş Savaşı sırasında Türk milleti büyük fedakârlıklarda bulunmuş ve büyük bir cesaret örneği göstermiştir. Türk milleti elinde olan her şeyi ile düşmana karşı savaşmıştır. Bu dayanışmada kadınların rolü çok büyüktür.

- Çete Emir Ayşe: Yörük Ali Efe'nin ekibine katılarak Aydın'da Yunan askerine karşı savaşmıştır.
- Halide Onbaşı: Asıl adı Halide Edip Adivar olan Halide Onbaşı, savaşta Mustafa Kemal'in yanında yer almıştır.
- Kara Fatma: Kadınlardan oluşan birliğiyle beraber düşmana karşı pek çok cep hede savaşmıştır.
- Şerife Bacı: Savaş cephanelerini Ankara'ya götürmekle görevli bir savaş kahramanıdır.
- Tayyar Rahmiye: Keşif görevi ile Fransızlara karşı savaşmıştır. Türk kadınlarının yaptığı bu fedakârlıklar zafere katkı sunmuştur.

(Şefika Kurnaz, Millî Mücadelede Türk Kadını adlı eserden düzenlenerek alınmıştır.)

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Türk kadınlarının bu fedakarlığı olmasaydı Millî Mücadele kazanılabilir miydi? Neden?
2. Millî Mücadele kazanılmasaydı hak ve özgürlüklerimiz ne ölçüde gerçekleşirdi? Neden?
3. Millî Mücadele'miz kazanılmasaydı millî birlik ve beraberlik ile temel hak ve özgürlüklerimizden bahsedilebilir miydi?

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, insanlara karşı saygılı olmaya önem vermektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da bunun üzerine kurulmuştur.

Hak ve özgürlüklerin bilinçli ve özenli kullanıldığı toplumlar, birlik ve beraberliklerini güçlendirerek gelişir. Hak ve özgürlüklere saygı duyulmadığı ve bunların ihlal edildiği ülkelerde birlik ve beraberlik duygusu zedelenir, toplumun devlet otoritesine olan güveni azalır. Böyle toplumlarda huzur ortamı bozulur.

Etkinlik Zamanı

Aşağıda verilen tabloyu uygun şekilde doldurunuz.

Temek Hak ve Özgürlüklerimiz	Kullanıldığında Olası Sonuçlar	Kısıtlandığında Olası Sonuçlar	İhlal edildiğinde Olası Sonuçlar
1. Sağlık Hakkı			
2. Barınma Hakkı			
3. Eğitim Hakkı			
4. Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkı			
5. Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkı			
6. Oyun Hakkı			
7. Çevre Hakkı			

A. Aşağıda verilen ifadelerdeki boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

hak	sorumluluk	özgür	saygı	ihlal	demokratik
-----	------------	-------	-------	-------	------------

1. Düşüncelerimi hiçbir kısıtlama veya baskı olmaksızın bir şekilde ifade etme hakkım vardır.
2. Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların haklarını korumakta ve edilmesini önlemektedir.
3. İnsanlar, en başta kendileri olmak üzere ailelerine, arkadaşlarına ve çevrelerine karşı bilincine sahip olmalıdırlar.
4. Karşılaştığımız sorunlara karşı çözümler üretmeliyiz.
5. Hak ve özgürlüklerimizi kullanırken başkalarının hak ve özgürlüklerine göstermeliyiz.

B. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların yanına “D”, yanlış olanların yanına “Y” yazınız.

		D/Y
1	Bağımsızlık, hak ve özgürlüklerimizi kullanmak için önemlidir.	
2	Hak ve özgürlükler ile ilgili sorunların tamamında bir kurumdan yardım almam gerekir.	
3	Sadece kendime ve sevdiklerime karşı sorumluluklarım vardır.	
4	Çocuk Hakları Sözleşmesi; din, dil, ırk, renk ve cinsiyet gözetmeden bütün çocukları kapsamaktadır.	
5	Bütün insanlar, doğuştan birtakım haklara sahiptir.	

C. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. İnsanların sorumlulukları zamanla değişmektedir. Sorumluluklarımız, yaşamımızda üstlendiğimiz rollere göre farklılaşmaktadır. İnsanların insan oldukları için üstlendikleri sorumluluklar var mıdır? Araştırınız.
2. Dünya üzerinde en çok hangi çocuk hakkının ihlal edildiğini düşünüyorsunuz? İhlal edildiğini düşündüğünüz bu hak ile ilgili bir gazete haberi bularak bu habere ilişkin düşüncelerinizi paylaşınız. Bu hakkın ihlal edilmesinde hangi faktörler etkilidir? Araştırınız.
3. Yalnız çocukların değil yetişkinlerin de hak ve özgürlükleri ihlal edilebilmektedir. Çevrenizdeki yetişkinlere hangi hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ve bu ihlallere nasıl çözüm bulduklarını sorunuz. Çocukların buldukları çözümler ile yetişkinlerin çözümleri arasında fark var mıdır? Araştırınız.

Ç. Aşağıda verilen kavramların anlamlarını araştırınız. Bu kavramlar neden önemlidir? Söyleyiniz.

1. İnsan Onuru	2. Düşünce ve İfade Özgürlüğü
3. Anayasa	4. Demokrasi
5. Yasal Yükümlülük	

D. Aşağıda verilen soruları yanıtlayınız.

1. Seda, arkadaşları ile sokakta top oynamaktadır. Seda ve arkadaşlarının topu komşularının bahçesine girmiştir. Bu duruma çok sinirlenen komşuları, Seda ve arkadaşlarına bu sokakta top oynayamayacaklarını söylemiştir. Seda sokakta top oynayabileceklerini, sokağın kimseye ait olmadığını söyleyerek hakkını savunmuştur.

Seda ve arkadaşları hangi konuda kısıtlanmak istenmiştir? İşaretleyiniz.

- ☐ Düşünce
☐ Hak
☐ Sorumluluk
☐ Yasalara uyma

2. Ali, arkadaşları ve öğretmenleri tarafından sorumluluklarını yerine getirmeye özen gösteren bir öğrenci olarak görülmektedir. Evde odasını toplamaya özen gösterir. Okulda verilen sorumlulukları yerine getirir ve ödevlerini tamamlar. Çevresine karşı da sorumluluk bilinciyle dolu olan Ali, arkadaşları ile birlikte sosyal sorumluluk projesi geliştirmiştir. Bununla birlikte ailesi tarafından basketbol kursuna yazdırılmış ancak kursun çalışmalarına katılmamıştır. Ali'nin kurs günü ve saatini bilmesine rağmen kursa gitmemesi dikkat çekmiştir.

Ali, aşağıdaki durumlardan hangisini yaşıyor olabilir? İşaretleyiniz.

- ☐ Basketbola ilgi duymamaktadır.
☐ İş birlikli çalışmayı sevmemektedir.
☐ Sorumluluklarını bilmemektedir.
☐ Kursu yazdırıldığını bilmemektedir.

3. Çocuklar sağlık, eğitim, düşünce ve oyun gibi haklara sahiptir. Bu haklar devletler tarafından Çocuk Hakları Sözleşmesi ile koruma altına alınmıştır. Buna rağmen dünya üzerinde çeşitli işlerde çalıştırılan çocuklar bulunmaktadır. Moni'de bu çocuklardan biridir. Okula gitmesi gereken saatte nikâh şekeri imal eden bir dükkânda çalıştırılmaktadır.

Moni'nin öncelikli olarak ihlal edilen hakkını işaretleyiniz.

- ☐ Düşünce
☐ Eğitim
☐ Sağlık
☐ Yaşama

4. İpek, arkadaşları ile teneffüslerde oynamaktadır. Arkadaşlarından Selim, her teneffüste kendi sevdiği oyunların oynanmasını istemektedir. İpek, düşüncelerini söylemek istediğinde Selim dinlememekte veya arkadaşının sözünü kesmektedir.

İpek'in ihlal edilen hakkı için öncelikle uygulayacağı çözüm aşağıdakilerden hangisidir? İşaretleyiniz.

- ☐ Selim'le konuşarak anlaşmalıdır.
☐ Selim'le bir daha oynamamalıdır.
☐ Selim'i öğretmenine şikayet etmelidir.
☐ Selim'le arkadaşlığını bitirmelidir.

5. Millî Mücadele yıllarında Türk milletin yaşadığı zorluklar karşısında gösterdiği mücadele, aşağıdaki değerlerden hangisine sahip olduğunu gösterir? İşaretleyiniz.

- ☐ Adalet
☐ Hoşgörü
☐ Saygı
☐ Sorumluluk

6. “Herhangi bir koşulla sınırlanma ya da zorlanmaya bağlı olmaksızın düşünme ve davranmadır.”

Yukarıda açıklaması verilen kavramı işaretleyiniz.

- ☐ Hak
☐ Karar
☐ Özgürlük
☐ Sorumluluk

7. Aşağıdaki seçeneklerden kendimize karşı sorumluluklarımızdan olmayanı işaretleyiniz.

- ☐ Ruh ve beden sağlığımızı korumak.
☐ Gelişimimize faydası olacak şekilde yaşamak.
☐ Zamanımızı etkili ve verimli kullanmak.
☐ Aile bireylerine saygılı olmak.

8. Aşağıdaki davranışlardan hangisini yaparsak insanlığın ortak mirasına karşı sorumluluğumuzu yerine getirmiş oluruz? İşaretleyiniz.

- ☐ Doğal kaynakları bilinçli bir şekilde kullanırsak
☐ Doğal, tarihî ve kültürel varlıkları tanıtırız
☐ Zarar görmüş veya hasta bir hayvanı tedavi ettirirsek
☐ Çevrenin düzenli ve temiz olmasını sağlıyorsak

9. Hasta olduğu hâlde hastaneye gidemeyen ve buna bağlı olarak da tedavi olamayan bir çocuk hangi hakkını kullanamamış olur? İşareleyiniz.

- ☐ Sağlık hakkı
☐ Eğitim hakkı
☐ Özel hayatın gizliliği hakkı
☐ Barınma hakkı

10. Bireyler haksızlığa uğradığı zaman yapması gereken davranışı işaretleyiniz.

- ☐ Küsmek
☐ Öfkelenmek
☐ Uzlaşmak
☐ Neşelenmek

E. Aşağıda verilen zihin haritasını bu ünite de öğrendikleriniz çerçevesinde doldurunuz.

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

Hak ve sorumluluklarım arasındaki ilişkiler

Haklarımı kullandığım durumlar

Hak ihlallerine karşı alabileceğim önlemler

Saygılı olmam gereken durumlar

Ek Değerlendirme

NOTLARIM:

3. ÜNİTE

ADALET VE EŞİTLİK

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Farklılıkların hayatımıza engel oluşturmadığını, zenginlik kattığını,
- Adalet ve eşitlik kavramlarının birbirleriyle olan ilişkisini,
- İnsanların eşit olmasının kural ve yasalarla güvence altına alındığını,
- Adalet ve eşitlik kavramlarının hangi durumlarda sağlanıp sağlanamadığını,
- Adil ve eşit olunmadığında ortaya çıkabilecek duyguları öğreneceğiz.

KONULARIMIZ

- HEPİMİZ FARKLIYIZ
- FARKLILIKLARIMIZLA EŞİTİZ
- KANUNLARLA EŞİTLİK
- ADALET VE EŞİTLİĞİ SAĞLIYORUZ
- ADALETSİZLİĞİN DUYGULARA YANSIMASI

Ünite Alanı

Ünite Tanıtım
Videosu

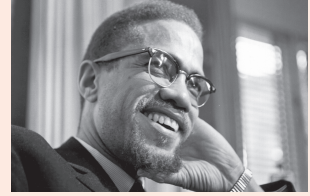

HEPİMİZ FARKLIYIZ

“İyi siyah veya iyi beyaz olmak gibi bir durum yoktur. İyi veya kötü insanlar vardır..”

Malcolm X (Malkım İks) bu sözünü ne anlatmak istemektedir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 3.1: Malcolm X
(1925-1965) Amerikalı
siyasetçi ve insan hakları
savunucusu

Arkadaşlarımızla ortak özelliklerimiz olduğu gibi birbirimizden farklı özelliklerimiz de vardır. Ten rengimiz, saç rengimiz, göz rengimiz, boyumuz, kilomuz, yüz şeklimiz birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar fiziksel farklılıklarımızdır.

Aynı ülkede yaşayan insanlar da farklı ülkelerde yaşayan insanlar gibi farklı şekilde düşünebilir, farklı yaşam biçimine sahip olabilir. Onların zevkleri, ilgileri ve yetenekleri farklı olabilir. Bu farklılıklar kişilik özelliklerimiz açısından farklılıklarımızdır. İnsanların sahip olduğu farklılıklar bazı insanlara farklı haklar tanır. Örneğin özel gereksinimi olan bireylerin toplum içerisinde yer alabilmesi için çeşitli düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bu düzenlemeler onların toplum yaşamına sorunsuz bir biçimde katılması için onlara farklı haklar tanır.

Tüm insanlar farklılıkları ile güzeldir. Bu farklılıklara saygı duymalı ve birbirimiz ile uyumlu bir biçimde yaşamalıyız.

Aşağıdaki görseli inceleyerek bireyler arası farklılıkların neden bir zenginlik olarak değerlendirildiğine ilişkin düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 3.2: Farklı özelliklere sahip çocuklar

Okuma Metni

Farklılıklara Saygı Duyuyorum

Merhaba benim adım Barış. Bu da arkadaşım Cho Hee (Ço Hi). Size arkadaşım ile tanışma hikâyemizi anlatmak istiyorum. Bir gün öğretmenimiz sınıfta “Mektup Arkadaşım” adlı bir proje olduğundan bahsetti. Bu proje ile farklı ülkelerdeki yaşlılarımızla tanışabileceğim, onların kültürleri hakkında bilgiler edinebileceğime. İlk başta projeye katılmak istememiştim. Çünkü farklı kültürlerle ilişkin yeterli bir bilgim yoktu ve çekiniyordum. Proje başladıktan birkaç hafta sonra bana da bir mektup geldi. Mektubu biraz ilgisiz bir şekilde okudum.

Görsel 3.3: Barış ve Cho Hee

Mektubu gönderen Cho Hee; Türkiye’yi, kültürümüzü ve düşüncelerimizi bilmediğini fakat kültürümüzü ve düşüncelerimizi çok merak ettiğini yazmıştı. Onun bu merakı beni heyecanlandırmıştı. Cho Hee’ye ülkemizi, kendi kültürümüzü, düşüncelerimizi, yaşam şeklimizi anlatan uzun bir mektup yazdım. Daha sonra Cho Hee de bana Güney Kore’yi, kendi kültürünü, düşüncelerini ve yaşam şekillerini anlatan bir mektup yazdı. Dostluğumuz böylece başlamış oldu. Bu projeye beraber farklı kültürden bir insanı tanımanın çok heyecan verici olduğunu keşfettim. Farklı kültürlerle saygı duydum ve dünyayı farklılıkların renklendirdiğini fark ettim.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

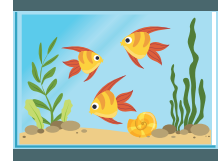
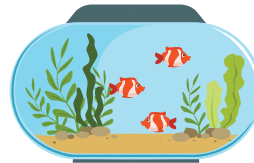
1. Barış ilk başta neden Mektup Arkadaşım projesine katılmaya çekinmiş olabilir?
2. Farklı kültürleri tanımak neden önemlidir?
3. Barış’ın Türk ve Kore kültürleri ile ilgili ulaştığı farklılıklar nelerdir?

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlik sayesinde farklılıkların güzel olduğunu göreceğiz.

1. Öğretmeninizden yardım alarak yazı tahtasının ortasına bir çizgi çizin.
2. Bu çizgiyle ayırdığınız bölümleri, bir ve iki numaralı akvaryum olarak adlandırınız.
3. Öğretmeninizden bir numaralı akvaryuma bir balık resmi çizmesini isteyiniz.
4. Daha sonra öğretmeninizin çizdiği balığın aynısını sırayla tahtaya çıkıp çizin.
5. Arkadaşlarınızdan iki numaralı akvaryuma diledikleri bir deniz canlısını çizmelerini isteyiniz.
6. Çizimler bittikten sonra iki akvaryumdaki çizimlerin ortak ve farklı yönlerini karşılaştırınız. Çizimlerin neden farklı olduğunu tartışınız.
7. Farklılıkların yaşamı güzelleştirdiği ve bu nedenle farklılıklara saygı duymanın önemi üzerine düşüncelerinizi paylaşınız.

Görsel 3.4: Farklı akvaryum balıkları

FARKLILIKLARIMIZLA EŞİTİZ

Hazırlanalım

Yandaki görselde ne anlatılmak istenmektedir? Söyleyiniz.

Görsel 3.5: Elma toplamak isteyen bireyler ve onlar için hazırlanmış yükselticiler

Dünya üzerindeki tüm insanlar sahip oldukları haklar açısından eşittir. Fakat her insan sahip olduğu hakları kullanırken eşit değildir. Çünkü kişilerin bireysel özellikleri olan bedensel, zihinsel ve duygusal farklar hakların kullanımı açısından kişiler arasında eşitsizliğe neden olabilir. Örneğin bedensel farklardan dolayı yürüme yetersizliği olan bir çocuğun parka gittiğinde istediği oyuncağa binmekte zorlanması, oyun hakkını yaşlıları gibi kullanamamasına neden olmaktadır. İçinde bulunduğumuz sosyal, ekonomik ve kültürel çevre de haklarımızı kullanma konusunda eşitsizliğe neden olabilir.

Eşitliğin sağlanabilmesi için haklarımızı kullanırken herkese aynı fırsatların sağlanması gerekir. Yasal ve toplumsal alanda yapılacak düzenlemeler, adaletli bir sistem oluşturarak eşitsizliğin önüne geçer. Adaletin sağlanması ile şartlar herkes için eşit olur.

Özgürlük ve sorumluluklar kadın ve erkekler için eşittir. Toplumumuzun güçlenebilmesi için kadın ve erkeklerin toplumsal hayatta eşit olarak yer almaları gerekmektedir.

Eşitlik

Yasalar karşısında insanların bedensel ve düşünsel farklarına bakmaksızın toplumsal ve siyasal haklar bakımından ayırım yapılmamasıdır.

Adalet

Herkesin hakkını kullanabilmesi için uygun ortamın yaratılması demektir. Haklı ve haksız adalet ile ayırt edilebilir.

İnceleyelim

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nda "Madde 3 - (1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından eşittir."

Okuma Metni

Gıdaya Erişim

Dünya üzerinde yaşanan açlık sorunu; son dönemlerde yaşanan savaşlar, iklim krizi ve salgın hastalıklar gibi pek çok nedenden dolayı artış göstermiştir. Gıdaya erişimde zorlanan en önemli grup ise çocuklardır. Çocukların sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için yeteri kadar besin tüketmesi gerekir. Yeteri kadar besin tüketemeyen çocuklar gelişim açısından geri kalır, öğrenmede güçlük yaşar, bu çocukların dikkat süreleri kısalmır, hastalıklara karşı vücut dirençleri zayıflar.

Görsel 3.6: Beslenme, çocukların gelişimindeki en önemli faktörlerden biridir.

Her çocuğun sağlıklı gıdaya ulaşabilmeye hakkı vardır. Dünyadaki gıdaya erişimde yaşanan eşitsizliği ortadan kaldırmak için tüm ülkelerin birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Dünyadaki gıda sorununu bitirmek için Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), BM Dünya Gıda Programı (WFP) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) birlikte çalışmaktadır.

Unicef Türkiye genel ağı adresinden alınmıştır (Erişim tarihi: 02.06.2022).

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Her çocuk neden gıdaya erişim sağlamalıdır?
2. Gıdaya erişim sorunu yaşayan çocuklar ne gibi sorunlar yaşar?
3. Açlık sorunuyla mücadelede iş birliğinin önemi nedir?

Etkinlik Zamanı

Aşağıda verilen tabloyu uygun şekilde doldurunuz.

Adalet ve Eşitlik ile İlgili Karşılaştığınız Sorunlar Nelerdir?	Çözüm Önerileriniz Nelerdir?

Etkinlik Zamanı

Eşitlik ve adalet kavramlarını derste öğrendiklerinizi de düşünerek kendi cümlelerinle tanımlayınız.

Eşitlik:

Adalet:

KANUNLARLA EŞİTLİK

Hazırlanalım

Aşağıdaki soruları düşünerek yanıtlayınız. Yanıtlarınızı kısa cümlelerle defterinize yazınız.

1. Bir kişi kuralları çiğnediğinde ceza almazsa diğer kişiler ne hisseder?
2. Öğrencilerin kıyafetlerine, konuştukları dile ya da fiziksel özelliklerine göre ayrılması doğru mudur? Neden?
3. Yasaların herkese eşit uygulanmadığı bir toplumda insanlar nasıl hisseder?
4. Bir toplumda herkes eşit haklara sahip olursa insanlar arasında ilişkiler nasıl olur?

Bir toplumda bireylerin haklarını kullanırken ayırım yapılmaması ve var olan ayırımın son bulması için herkesin eşit olduğu kabul edilmelidir. Toplum içerisindeki yasa ve kurallar, herkes için eşit olarak uygulanmalıdır. Kişilerin düşünceleri, inançları, cinsiyetleri, yaşları, toplum içerisinde bulundukları konumları gibi bireysel özellikleri yasalar önünde anlamını yitirir. Yasalar önünde kimseye hiçbir özelliği nedeniyle ayrıcalık tanınmaz. Her birey, yasalar önünde eşittir. Mahkemelerde hakkını arayabilir.

İnceleyelim

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 10. Maddesi'nde Yer Alan Eşitlik İlkesi:

“Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.”

Görsel 3.7: Farklılıklar eşitliğin ve dayanışmanın önünde engel değildir.

Okuma Metni**Veda Hutbesi**

(...)

“Ey İnsanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah’ tan korkmanızı tavsiye ederim. (...) Sizin kadınlar üzerinde, onların da sizin üzerinizde hakları vardır.”

(...)

“Biliniz ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem’den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap’a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. ”

(...)

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Bir toplumda kadınlara adil davranmak neden önemlidir? Kadınların haklarını korumak toplumu nasıl etkiler?
2. Kadınlara saygı göstermek, neden hem dinî hem de insani bir görev olabilir?
3. Metinde insanlar arasında üstünlük olup olmadığına dair belirtilen düşünceleri belirleyiniz. Bu düşüncelere katılıyor musunuz? Neden?
4. Metinde renkleri farklı olan insanlar arasında bir fark olmadığı belirtiliyor. Sizce insanların eşit olması gerektiği niçin vurgulanmıştır?
5. Metinde geçen haklar konusu sizi hangi düşüncelere sevk etti? Haklara saygı neden önemlidir?

Etkinlik Zamanı

“Veda Hutbesi” metninden de yararlanarak eşitlik temalı kısa bir hikâye yazınız.

Bir Sonraki Derse Hazırlık

Eşitlik ve adaletle ilgili bir haber, hikâye veya görsel vb. bularak bir sonraki derse getiriniz. Getirdiğiniz materyalleri ders bitiminde inceleyiniz.

ADALET VE EŞİTLİĞİ SAĞLIYORUZ

Hazırlanalım

Mustafa Kemal Atatürk'ün cumhurbaşkanlığı döneminde kadınlara iş hayatında yer alma, seçme ve seçilme hakkı gibi haklar tanınmıştır. Bu hakların tanınması adalet ve eşitliğin sağlanmasına nasıl katkı sağlamıştır? Söyleyiniz.

Görsel 3.8: 1934 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildi.

Yaşadığımız toplum içerisinde bir birey olarak haksızlığa uğramak istemeyiz. Toplum içerisinde haksızlığın önlenmesi için eşitlik ve adaletin sağlandığı bir düzende yaşamamız gerekir. Devlet tarafından konulan yasalarla eşitlik ve adalet herkes için korunur. Bizler birey olarak eşitlikçi ve adaletli davranışlar sergilemeliyiz. İnsanların eşit olduğu ve kurumların adaletli olduğu toplumlarda insanlar daha mutlu olur. Birlik ve beraberlik duygusu içinde yaşarlar.

Eşitlik ve adalet kavramlarının benimsenmediği toplumlarda insanların hak ve özgürlükleri zarar görür. Toplum içerisinde düzen sağlanamaz. Toplumda eşitlik ve adaletin hâkim olmasını istiyorsak başkalarının bizimle eşit haklara sahip olduğunu bilmeli ve herkese adaletli davranmalıyız. Ayrıca eşitlik ve adaletin gerekliliğini her fırsatta söz ve davranışlarımızla göstermeli ve savunmalıyız.

Okuma Metni

Eşitlik Ülkesi

Yüksek dağların arasında kalan ve krallıkla yönetilen bir ülke vardı. Bu ülkenin kralı, ülkeyi kendi koyduğu kurallarla yönetiyordu. Bu yönetim şeklinden memnun olmayan halk, kraldan korktuğu için ona tepki göstermiyordu. Yolu buraya düşen bir gezgin halkın bu durumunu görünce çok üzüldü. Ülkedeki eşitsizliği ve adaletsizliği bitirmek için planlar yapmaya başladı. En iyi çözümün kral ile konuşmak olduğuna karar verdi.

Görsel 3.9: Kral ve halk temsilcileri

Halktan temsilcileri de yanına alarak kralın huzuruna çıktı. Halkın bu eşitsizlik ve adaletsizlik yüzünden mutsuz olduğunu, yaşam şartlarının iyi olmadığını anlattı. Kral, bu söylenenlerin doğru olup olmadığını halka sormak için bir oylama yaptı. Bu oylama sonucu halkın büyük çoğunluğu var olan kurallardan memnun olmadıklarını belirtti. O günden sonra kral, koyduğu kurallarda eşitlik ve adaletle önem vereceğine dair halkına söz verdi ve kuralları halk ile belirleyerek ülkeye eşitliği getirdi.

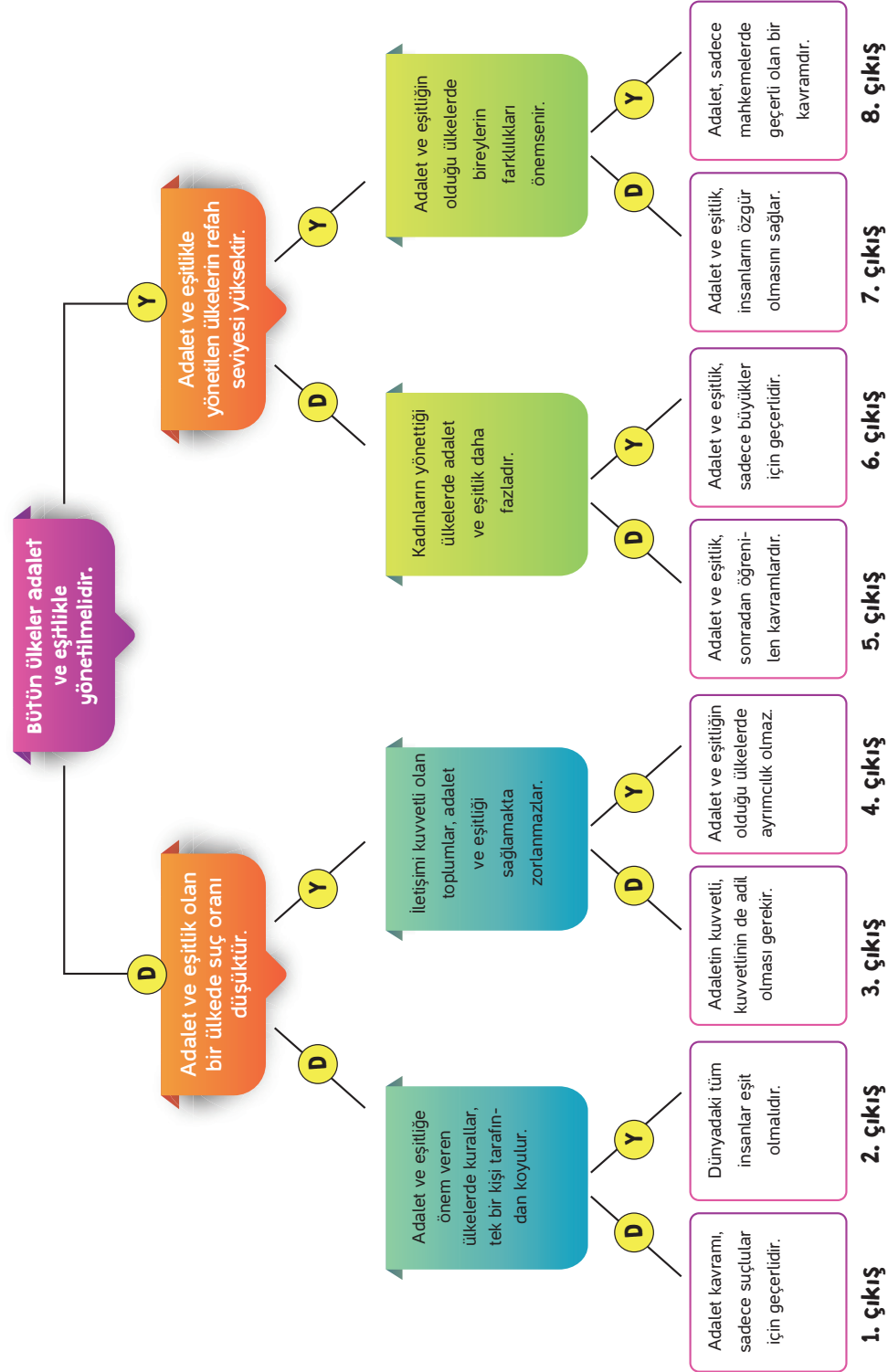
Aşağıdaki soruları, metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Metinde bahsedilen ülkenin kralı, ülkesini nasıl yönetmektedir?
2. Ülkenin eşitlik ve adaletle yönetilmesi halk için neden önemlidir?

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki etkinliği inceleyiniz. Doğru olduğunu düşündüğünüz okları takip ederek etkinlik sonunda hangi ifadeye ulaştığınızı işaretleyiniz.

Eşitlik ve adalet ile ilgili getirdiğiniz materyalleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

ADALETSİZLİĞİN DUYGULARA YANSIMASI

Hazırlanalım

“Adalet nedir? Meyve ağaçlarına su vermektir. Zulüm nedir? Dikeni sulamaktır.” Mevlana bu sözyle ne anlatmak istemektedir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 3.10: Mevlana
(1207-1273) Mutasavvıf,
âlim ve şair

Yaşadığımız toplumda eşitlik ve adalet her zaman sağlanamayabilir. Eşitlik ve adaletin olmadığı durumlarda doğrunun, yanlışın, haklının ve haksızın belirlenmesi gerekir. İnsanlar, eşit ve adil olmayan bir toplumda yaşadığında mutsuz olur. Güçlü insanlar güçsüzlerin üzerinde hâkimiyet kurunca haksızlıklar ortaya çıkar. Haksızlığa uğrayan insanların topluma olan güveni sarsılır. Kendilerini bulundukları topluma ait hissedemez.

Eşitlik ve adaletin olduğu toplumlarda insanlar daha mutludur. Güçlü insanların güçsüzler üzerinde hakimiyet kurması önlenir. Güvenli bir ortamda yaşadıklarını hissederler ve kendilerini topluma ait görürler.

Görsel 3.11: Adalet terazisi

Okuma Metni

Yasaklar Ülkesi

Bir ülkede

- İstedüğün yere taşınamamak,
 - İstedüğün saç kesimine sahip olamamak,
 - İstedüğün televizyon kanalını izleyememek,
 - Uluslararası telefon görüşmesi yapamamak,
 - Araba kullanamamak gibi sınırlamalar vardır.
- Vatandaşlar bunlara uymaya zorlanmaktadır.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Bu yasakların olduğu ülkede yaşasaydınız neler hissederdiniz? Neden?
2. Bu yasaklar neden konulmuş olabilir?
3. Bu yasaklar konulurken halka danışılmış olabilir mi? Halkın bu tarz yasakları onaylaması mümkün müdür?

Etkinlik Zamanı

Aşağıda verilen beyin fırtınası tablosunu uygun bir şekilde doldurunuz.

Beyin Fırtınası

Neler Olurdu?

Tüm insanlar haklı olsaydı

Tüm insanlar haksız olsaydı

Tüm insanlar barış içinde yaşasaydı

Tüm insanlar kavga etseydi

Tüm insanlar empati kursaydı

Tüm insanlar kendi çıkarlarını gözetseydi

Tüm insanlar aynı zevklere sahip olsaydı

Tüm insanlar birbirini dinlemeseydi

Dünyadaki anlaşmazlıklar çözülmeseydi

Etkinlik Zamanı

Haksızlığa uğradığınız bir durumu düşününüz. Haksızlığa uğradığınızda neler hissettiğinizi, eşitliğin ve adaletin sağlanması için neler yapılabileceğini arkadaşlarınızla paylaşınız.

A. Aşağıda verilen ifadelerdeki boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

özgürlük	eşit	yasalar	adil	farklı	mutlu
----------	------	---------	------	--------	-------

1. İnsanlar birbirlerinden özelliklere sahiptir.
2. İnsanların eşit şartlarda yaşamını sürdürebilmesi için herkese şartlar sağlanmalıdır.
3. Fiziksel ve zihinsel farklılıklarımıza rağmen tüm insanlar önünde eşit haklara sahiptir.
4. İnsanların birlik ve beraberlik içerisinde yaşaması için devletin eşit ve bir düzen kurması gerekir.
5. Eşitlik ve adaletin sağlandığı toplumlarda insanlar yaşarlar.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların yanına “D”, yanlış olanların yanına “Y” yazınız.

	D/Y
1 İnsanların farklı özelliklerine saygı duymadan uyum içerisinde yaşayabiliriz.	
2 Toplumsal alanda yasalarla yapılan düzenlemeler toplumdaki eşitsizliği önler.	
3 Anayasamızda da yer aldığı gibi her birey kanun önünde haklarını arayabilir.	
4 İnsanlar yaşadıkları toplumda zaman zaman haksızlığa uğrayabilir.	
5 Toplumda eşitlik ve adalet her zaman sağlanır.	

C. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. İnsanların özellikleri birbirinden farklıdır, bu nedenle her insan farklılıkları ile güzeldir. İnsanlar aynı özelliklere sahip olsalardı dünya nasıl bir yer olurdu? Düşüncelerinizi yazınız.
2. Eşitlik ve adalet tüm insanlar için önemlidir. Ülkemizde eşitlik ve adaleti sağlayan kurum ve kuruluşlar vardır. Eşitlik ve adaleti sağlayan kurum ve kuruluşlar nelerdir? Araştırınız.
3. İnsan olarak hak ve özgürlüklerimiz kısıtlandığında haklarımızı aramak için yasalara başvururuz. Hak ve özgürlükleri kısıtlanan bireyler, hangi anayasa maddesine dayanarak hak ve özgürlüklerini arayabilirler? Araştırınız.

Ç. Aşağıda verilen kavramların anlamlarını araştırınız. Bu kavramlar neden önemlidir? Söyleyiniz.

1. Sevgi 2. Saygı 3. Adalet 4. Eşitlik 5. Toplum huzuru

D. Aşağıda verilen soruları yanıtlayınız.

1. Bir toplumda yaşayan insanlar, dış görünüş ve düşünce olarak birbirinden farklı özelliklere sahiptir.

İnsanların farklı özelliklere sahip olması toplumu nasıl etkiler? İşaretleyiniz.

- ☐ Toplumda kargaşa ve isyan çıkar.
- ☐ Herkes aynı özelliklere sahip olmak ister.
- ☐ İnsanlar arasında birlik beraberlik olmaz.
- ☐ Toplum farklı yönlerden zenginleşir.

2. Bir toplumda yaşayan bireylerin eşit haklara sahip olduğunu kanıtlayan ve bu hakları garanti altına alan en önemli belgeyi işaretleyiniz.

- ☐ Anayasa
- ☐ Tapu senedi
- ☐ Diploma
- ☐ İkametgâh kâğıdı

3. Bir toplumda bireyler arasında adaletin sağlanması çok önemlidir. Toplumda adaletin sağlanması için yapılması gerekeni işaretleyiniz.

- ☐ Herkesin eşit olduğu kabul edilmelidir.
- ☐ Herkese farklı davranılmalıdır.
- ☐ Herkes için yasalarda değişiklik yapılmalıdır.
- ☐ Herkesin istediğini yapmasına izin verilmelidir.

4. Eşitlik ve adaletin sağlanması, toplum yaşamı için çok önemlidir.

Eşitlik ve adaletin sağlandığı ülkede yaşanan durumları işaretleyiniz.

- ☐ İnsanlar mutlu ve özgürdür.
- ☐ Hak ve özgürlüklere saygı vardır.
- ☐ İnsanlar birlik ve beraberlik içinde yaşar.
- ☐ Toplumda düzensizlik vardır.

5. Güçlülerin güçsüzler üzerinde hâkimiyet kurduğu ülkelerde insanlar nasıl bir hayat sürer? İşaretleyiniz.

- ☐ İnsanlar mutlu bir hayat sürer.
- ☐ Eşit ve adil bir ortamda yaşar.
- ☐ İnsanlar kendini güvende hissetmez.
- ☐ İnsanlar özgür bir ortamda yaşar.

6. I. Ten rengi
II. Saç rengi
III. Göz rengi
IV. Boy uzunluğu
V. Kilo
VI. Yüz şekli

Yukarıda verilen özelliklerden insandan insana değişenleri yazınız.

.....

7. “Yasalar karşısında insanların bedensel ve düşünsel farklarına bakmaksızın toplumsal ve siyasal haklar bakımından ayırım yapılmamasıdır.”

Yukarıda açıklaması verilen kavramı işaretleyiniz.

- ☐ Adalet
☐ Eşitlik
☐ Kanun
☐ Özgürlük

8. İnsanlar, eşitlik ve adaletin olmadığı bir toplumda nasıl davranırlar? İşaretleyiniz.

- ☐ Kaygılı
☐ Heyecanlı
☐ Huzurlu
☐ Neşeli

9. I. İnsan hak ve özgürlükleri zarar görür.
 II. Toplum içerisinde düzen sağlanamaz.
 III. İnsanlar huzur içinde yaşar.

Yukarıda verilen durumlardan eşitlik ve adaletin olmadığı toplumlarda yaşananları yazınız.

.....

10. Aşağıdakilerden hangisi adil bir insanın özelliği olmayanı işaretleyiniz.

- ☐ İnsanlar arasında ayrımcılık yapmak.
☐ İnsanların haklarına saygı göstermek.
☐ İnsanlara eşit davranmak.
☐ İnsanların haklarını korumak.

E. Aşağıda verilen zihin haritasını bu ünite de öğrendikleriniz çerçevesinde doldurunuz.

ADALET VE EŞİTLİK

Sahip olduğum bireysel farklarım

Herkes için eşitlik ve adaletin sağlanması için gerekli durumlar

Toplumda adalet ve eşitliğin sağlanması nasıl gerçekleşir?

Adil olmayan durumlarda hissettiklerim

Ek Değerlendirme

NOTLARIM:

4.

ÜNİTE

UZLAŞI

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- İnsanlar arasındaki anlaşmazlıkların nedenlerinin neler olabileceğini,
- Anlaşmazlık durumlarında uzlaşının gerekli olup olmadığı durumları,
- Ortaya çıkan anlaşmazlıklara çözüm üretmeyi,
- Anlaşmazlık ve uzlaşi durumlarının ortaya çıkardığı sonuçları karşılaştırmayı öğreneceğiz.

KONULARIMIZ

- ANLAŞMAZLIKLARIN NEDENLERİ
- UZLAŞMANIN GEREKLİLİĞİ
- ANLAŞMAZLIKLARDA İLETİŞİM
- ANLAŞMAZLIK VE UZLAŞININ GETİRDİKLERİ

Ünite Alanı

Ünite Tanıtım Videosu

ANLAŞMAZLIKLARIN NEDENLERİ

Hazırlanalım

“En büyük iletişim problemimiz: Anlamak için dinlemiyoruz, cevap vermek için dinliyoruz.”

Laedri

Bu sözle ne anlatılmak istenmiştir? Söyleyiniz.

(Laedri: Arap edebiyatında yazarı belli olmayan eserlerin sonuna yazılır.)

Birey olarak duygu ve düşüncelerimiz farklı olduğundan istek ve ihtiyaçlarımız da diğer bireylerden farklı olabilir. Farklılıklar, bazı zamanlar insanlar arasında anlaşmazlığa sebep olmaktadır. Bu anlaşmazlıkların olması doğal bir durumdur. Sınıfımızda pencerenin açık kalmasını isteyen ve istemeyen iki arkadaşımızın yaşadığı durum da bir anlaşmazlık örneğidir. Her anlaşmazlıkta bir taraf haklı veya bir taraf haksız olmak zorunda değildir. Taraflar kendi bakış açılarına göre haklı olabilirler. Resim yaparken çiçekleri sevdikleri renk olan sarıya veya mora boyamak üzere tartışan iki kardeş arasında haklı veya haksız olan bir taraf yoktur çünkü her iki taraf da çiçekleri sevdiği renge boyamak istemektedir.

Kişiler, karşı tarafın bakış açısı ile anlaşmazlık yaşanan duruma baktıklarında ve birbirleriyle iletişim kurduklarında yaşadıkları problemi çoğu zaman çözerler. Yaşanan anlaşmazlıkların birçoğu, insanların birbirlerini yeteri kadar dinlememesinden yaşanır. Kendimizi doğru bir şekilde ifade ederek, karşıımızdaki kişiyi dikkatli bir şekilde dinleyerek ve karşılıklı olarak birbirimizin düşüncelerine saygı duyarak yaşanacak problemleri çözebiliriz. Tüm bunlar doğru iletişim kurmanın temelidir.

Aşağıdaki görseli inceleyiniz. Bireyler arası anlaşmazlıkların nedenleri genellikle nelerdir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 4.1: Anlaşmazlık yaşayan bireyler

Okuma Metni

Ece Anlaşmazlık Yaşıyor

Sabırsızlıkla beklediğim tatil sonunda gelmişti. Çünkü ailem, beni tatilde kursa göndermek istediğini söylemişti. Sonunda hayalini kurduğum dans kursuna gidebilecektim. Ertesi gün dans kursuna gitmek istediğimi aileme söyledim. Fakat ailem beni dans kursuna değil, resim kursuna göndermek istediklerini söyledi. Resim konusunda yeteneğimi geliştirmemi istiyorlardı. Bunu duyunca çok üzülüm ve hemen ağlamaya başladım. Resim kursuna gitmek istemediğimi söyledim.

Görsel 4.2: Ece

Ailem ise resim kursuna gitmem gerektiğini söylüyordu. Ailemle hangi kursa gideceğim konusunda bir anlaşmazlık yaşadık. Ben küserek odama gittim. Birkaç saat sonra ailemin yanına gittim ve dans kursunun hayalini kurduğumu, dans etmeyi çok sevdiğimi söyledim. Beni dinleyen ailem dans kursuna gitmeme izin verdi.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Aile neden dans yerine resim kursu konusunda ısrarcıdır?
2. Bu anlaşmazlıkta kim haklıdır? Neden?
3. Anlaşmazlığı çözmek için siz ne yaptınız?

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlik ile toplumda yaşanan anlaşmazlıkların nedeninin ne olduğu ve sonuçlarının ne olabileceğini analiz edeceğiz.

Anlaşmazlıklar	Nedenleri	Sonuçları	Nasıl çözülebilir?
Bisiklet yolunda yayaların yürümesi.	Yaya yolunun olmaması.	Bisikletli sürücülerin yayalara çarpması.	Yayaların kullanabileceği yollar yapılmalıdır. Bisiklet sürücülerini yayalar konusunda uyarılmalıdır.

UZLAŞMANIN GEREKLİLİĞİ

Hazırlanalım

1. Arkadaşlarınızla oyun oynarken veya bir şey seçerken anlaşmazlığa düştüğünüzde nasıl bir yol izliyorsunuz? Anlatınız.
2. Uzlaşma olmadığı zaman toplumda ne tür problemler yaşanabilir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Herkes tarafından kabul edilmeyen ve hakkında birden fazla görüşün olduğu durumlarda uzlaşmaya başvurmak gerekir. Kişiden kişiye değişen konular uzlaşma gerektirir. Arkadaşlarımız ile dinleyeceğimiz müziğe ve oynayacağımız oyuna karar vermek gibi durumlar uzlaşma gerektiren konulardır.

Demokratik yaşam biçimi uzlaşmanın anahtarıdır. Demokratik ilkeleri benimsemiş insanlar çoğunluğun kararına uymakla birlikte azınlıkta kalanların da haklarını korur ve onların kaygılarını giderir. Düşünceler özgürce paylaşılarak herkes için en uygun olana hep birlikte karar verilir.

Herkes tarafından kabul gören ve tartışmaya açık olmayan konularda uzlaşmaya ihtiyaç duyulmaz. Çünkü herkes o konu ile ilgili aynı düşüncededir. Bu konular toplumsal yaşamın düzenlenmesini sağlar. Devlet tarafından konulan yasalar ve kurallar, zaten uzlaşma sağlanarak elde edilmiştir. Kural, yasa, yönetmelik vb. ile belirlenmiş ilkeler bu nedenle uzlaşma gerektirmez. Çünkü herkesin bu yasa ve kurallara uyması beklenir.

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlik ile iletişim kuramadığımızda nasıl anlaşmazlıklar yaşadığımızı göreceğiz.

Öğretmen, önde oturan öğrencilerden birinin kulağına bir cümle söyler. Bu cümle kulaktan kulağa en arkada oturan öğrenciye kadar gider. En sondaki öğrenci duyduğu cümleyi yüksek sesle sınıfa açıklar. Bu etkinlik sayesinde iletişimsizliklerin anlaşmazlıklara nasıl yol açtığı gözlemlenir. Ayrıca kendimizi doğru ifade etmemizin ve karşımızdaki kişiyi etkin dinlememizin önemi görülür.

Görsel 4.3: Kulaktan kulağa oyunu

Okuma Metni

Sınıf Başkanı Seçiyoruz

Görsel 4.4: Sınıf başkanı adayı öğrenciler

4-C sınıfı öğrencileri o gün sınıf başkanı seçeceklendi. Öğretmen, hem sınıf başkanını belirleme sürecini öğretmek hem de öğrencilerine demokrasinin önemini göstermek istiyordu. Bu nedenle ilk olarak kimin sınıf başkanı olmak istediğini sordu. Sınıfta birçok parmak kalktı. Öğretmen, sınıf başkanı olmak isteyen Mehmet'i seçti ve birden sınıfta uğultular başladı. "Mehmet olmamalı, bu haksızlık, ben neden olmadım?" şeklinde sesler yükseldi. Öğretmen, öğrencilerine "Aferin çocuklar. Doğru bir tepki verdiniz. Şimdi hep birlikte sınıf başkanı seçim sürecine geçelim" dedi. Öğrencilerine "Sizce sınıf başkanını nasıl seçmeliyiz?" diye sordu. Sınıftaki öğrenciler bir oylama yapmak istediklerini söylediler. Oylama yapılmaya karar verildi ve sınıf başkanı adayları tahtaya çıktı. Neden sınıf başkanı olmak istediklerini arkadaşlarına açıkladılar. Öğrenciler, kararlarını bir kâğıda yazarak öğretmenlerine verdiler. Arkadaşlarından en fazla oyu alan Belma sınıf başkanı seçildi. Bu seçim yöntemi ile 4-C uzlaşarak sınıf başkanlarını belirlemiş oldu.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. 4-C sınıfında kısa süreliğine de olsa yaşanan anlaşmazlık nedir?
2. Anlaşmazlık için bir uzlaş gerekmiş midir? Neden?

Etkinlik Zamanı

Çevrenizdeki kişilerle yaşadığınız bir anlaşmazlığı düşününüz. Bu anlaşmazlığı uzlaş yoluyla nasıl çözdüğünüzü arkadaşlarınızla paylaşınız. Uzlaş sürecinizi hikâyeleştirerek ailenizle de paylaşınız. Uzlaşın neden önemli olduğunu söyleyiniz.

ANLAŞMAZLIKLARDA İLETİŞİM

Hazırlanalım

Sıra arkadaşınız ile bir sorun yaşadığınızı düşününüz.

1. Aşama: Bu sorunu hiç konuşmadan jest ve mimiklerinizi kullanarak çözmeye çalışınız.
2. Aşama: İkiniz aynı anda konuşarak bu sorunu çözmeye çalışınız.
3. Aşama: Bu sorunu birbirinizi dinleyerek ve anlaşmaya vararak çözmeye çalışınız.

Bu sorunu hangi aşamada çözebildiniz. Neden? Söyleyiniz.

Sorun yaşadığımız kişilerle iletişim kurmak, yaşadığımız anlaşmazlığı çözmek için önemli bir adımdır. Karşılıklı olarak duygu, düşünce ve isteklerimizi anlayarak sorunu çözmek için ortak çözüm önerilerinde bulunabiliriz. İletişim kurmak, sorunu çözme sürecinde oldukça önemlidir. Uzlaş aramada ortak dil kullanmak ve olumlu iletişim atmosferini sürdürmek çıkacak sonuçtan daha önemlidir.

Bir arkadaşımızla iletişim problemi yaşadığımızda öğretmenimiz ya da bir başka arkadaşımız bilim için uzlaştırıcı rolüne bürünebilir. Böylelikle anlaşmazlıklarımızın çözümünde önemli bir adım atılır.

İletişime açık, saygılı, sabırlı ve farklı görüşlere karşı ön yargısız olmak uzlaş sürecinde olması gereken özelliklerdir. Bizler gerektiği durumlarda empati yapmalıyız. Empati yaparak karşıımızdaki kişinin neler hissettiğini daha iyi anlamış oluruz. Uzlaş konusunda zorlanıyorsak başkalarından uzlaş sürecine destek olması için yardım istemeliyiz.

Uzlaşma Sürecinin Aşamaları

Aşağıda uzlaşma sürecinin aşamaları verilmiştir. İnceleyiniz.

Okuma Metni

Konuşarak Çözebiliriz

Arkadaşım Arda ile eve gitmek için okul çıkışında buluştuk. Evimiz okula yakın olduğu için eve beraber yürüyecektik. Fakat Arda yürümek istemediğini, otobüse binmek istediğini söyledi.

Eve yürüyerek mi otobüsle mi gideceğiz bir türlü karar veremedik. Arda sinirlenerek otobüs durağına yöneldi. Bense üzülüp eve doğru yürümeye başladım. Birden Arda arkamdan koşarak geldi. Yağmur yağacağı için şimşek çakmasından korktuğunu, eve beraber gitmek istediğini söyledi. Bunu düşününce Arda'nın kararına saygı duyarak onunla otobüs durağına yöneldim.

Görsel 4.5: Arda ve arkadaşı

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Arda ve arkadaşı hangi konuda anlaşamamıştır?
2. Arda ve arkadaşı uzlaşmak için neler yaptılar?
3. Benzer bir durumda siz nasıl davranırdınız?

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlik ile uzlaşmanın önemini fark edeceğiz.

Öğretmeninizden yardım alarak üçer kişilik gruplara ayrılınız. Öğretmeniniz, size sosyal veya doğal çevrenizde yaşanan bir problem durumu verecektir.

Üç kişilik grupta öğrencilerden ikisi arasında söz konusu problem durumunun çözümüne ilişkin bir anlaşmazlık olduğu düşünülecek ve tartışma buna göre sürdürülecektir. Diğer öğrenci ise uzlaştırmacı rolünü üstlenecektir.

Öğrenciler ilk olarak gruplarında verilen problemi tartışır.

Daha sonra uzlaştırmacılar ve anlaşmazlık yaşayan öğrenciler, ayrılarak kendi aralarında bir grup oluştururlar. Birbirleriyle tartışma deneyimlerini paylaşırlar.

Kendi aralarında tartışan öğrenciler aynı gruptaki arkadaşlarıyla yeniden bir araya gelirler.

Problemin çözümüne ilişkin oluşturulan düşünceler tüm sınıfla paylaşılır.

Görsel 4.6: Bir konu hakkında düşüncelerini paylaşan öğrenciler

ANLAŞMAZLIK VE UZLAŞININ GETİRDİKLERİ

Hazırlanalım

Bireyler arasındaki anlaşmazlıklar, hep şiddet ve kaba kuvvetle çözülmeye çalışılırsa nasıl bir toplumda yaşıyor olurduk? Barış ve uzlaşının bu bağlamda bizlere kazandırdıkları nelerdir? Söyleyiniz.

Bireyler arasında çıkan anlaşmazlıklar kişilerin öfkeli ve saldırgan olmasına, mutsuz olmasına, iletişime kapalı olmasına ve empati yapamamasına neden olur. Uzlaş ile anlaşmazlıkların olumsuz sonuçları ortadan kalkar. Bireyler daha sakin, anlayışlı, saygılı, iletişime açık, empati kurabilir davranışlar gösterirler. Bunların sonucunda daha mutlu olurlar. Bir arada yaşadığımız için uzlaş yolunu seçmek, yaşama kültürümüzü olumlu etkiler.

Kendi hak ve özgürlüklerimiz olduğu gibi başkalarının da hak ve özgürlüklerinin olduğunu bilerek hareket etmeliyiz. Anlaşmazlık durumunda herkesin hak ve özgürlüklerine saygılı olmayı unutmamalıyız.

Uzlaş ile çözdüğümüz anlaşmazlıklar doğru bir iletişim yolu izlendiğinde başka bir anlaşmazlığa neden olmaz. Anlaşmazlık yaşayan tarafların uzlaş ile ortak olarak buldukları çözüm önerileri anlaşmazlığı en iyi şekilde sonlandırır.

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlik ile arkadaşlarımızla yaşadığımız sorunları nasıl çözebileceğimizi öğreneceğiz.

Arkadaşınız ile bir gün geçirdiğinizi düşünün. Bu bir gün içerisinde oyun oynamayı, yemek yemeyi ve çizgi film izlemeyi planlayacaksınız. Arkadaşınız ile oynayacağınız oyuna ve yiyeceğiniz yemeğe karar verdiğiniz fakat izleyeceğiniz çizgi film konusunda bir anlaşmazlık yaşadığınızı hayal edin. Bu anlaşmazlığı çözmek için neler yapabileceğinizi defterinize hikâye şeklinde yazınız.

Görsel 4.7: Çizgi film izleyen çocuklar

 Okuma Metni
Kâğıttan Uçak

Bir ülkenin halkı iletişim kurmayı sevmeyen, sinirli ve empati yapmayı bilmeyen insanlardan oluşuyormuş. Bu nedenle insanlar sadece kendi hak ve özgürlüklerine göre yaşıyor, başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı duymuyormuş.

Toplumda tam bir kargaşa hâkimmiş. Bu ülkede yaşayan bir çocuk bir gün kâğıttan uçak bulmuş. Uçağın üzerinde “Uzlaş” yazıyormuş. Hemen bu kavramı araştırmaya başlamış. Uzlaşının anlaşmazlıkları bitireceğini öğrenmiş. Yazılanları denemek için en son anlaşmazlık yaşadığı kardeşinin yanına gitmiş. Kardeşiyle sakin bir şekilde konuşmuş. Önce onu dinlemiş, sonra düşüncelerini onunla paylaşmış. Birlikte aralarındaki sorunu çözmüşler.

Kâğıttan uçağı bulan çocuk, uzlaş ile kendi ülkesindeki insanların anlaşmazlıklarını da çözebileceğini anlamış ve uzlaşının formülünü tüm ülkeye yaymış. Ülkesindeki insanlar; iletişim kurmayı seven, sakin, anlayışlı bir toplum olmuş. Hak ve özgürlüklerini korumak için birbirlerine saygılı davranmışlar. Ülkedeki tüm anlaşmazlıklar çözülmüş. Ülkeye mutluluk gelmiş.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Bu ülkede yaşayan insanların özellikleri nelerdir?
2. Halk uzlaş kavramıyla tanıştıktan sonra nasıl özellikler kazanmıştır?
3. Toplumda uzlaş kültürünü hâkim kılabilmek için bireysel olarak yapabileceklerimiz nelerdir?

Görsel 4.8: Kâğıttan uçakla oynayan çocuk

En büyük uzlaş örneği millî birlik ve beraberliğimizdir. Birbirinden farklı özelliklere sahip ancak tarihte ve gelecekte birlikte hareket etme amacına sarılmış olan toplumumuz, uzlaşının en önemli örneğini göstermiştir. Toplumumuz böylece birlikte yaşama kültürü sergilemiştir.

Görsel 4.9: Türk milletinin birlik ve beraberliğinin en büyük simgesi Türk bayrağıdır.

A. Aşağıda verilen ifadelerdeki boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

anlaşmazlık	empati	iletişim	yasalar	ön yargı	uzlaş
1. İki ya da daha çok tarafın düşünce ve amaçları arasındaki uyuşmama durumuna denir.					
2. İnsanların, aralarındaki görüş ve çıkar ayrılıklarını karşılıklı ödünler vererek kaldırıp anlaşmasına denir.					
3. Anlaşmazlıkları çözmek için yapılması gereken ilk ve en önemli şey, karşı tarafla kurmaktır.					
4. Kişilerin yapamaması, anlaşmazlık yaşanmasına neden olur.					
5. Devlet tarafından konulan tüm toplumun uzlaştığı temel değerlerdir.					

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların yanına “D”, yanlış olanların yanına “Y” yazınız.

	D/Y
1. Anlaşmazlık durumunda olaya kendi bakış açımız ile bakmalıyız.	
2. Birden fazla görüşün olduğu durumlarda uzlaşya başvurulur.	
3. Empati yapmak, karşımızdaki insanın neler hissettiğini anlamamızı sağlar.	
4. Sorunları çözmek için diğer görüşleri dinlemeye gerek yoktur.	
5. İletişim kurmazsak sorunları çözemeyiz ve mutsuz oluruz.	

C. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Bir sosyal deney yapılmak istenmektedir. İnsanlar iki gruba ayrılır. Her iki gruba da aynı soru sorulur. A grubunda insanların birbirleriyle iletişim kurmasına izin verilmez. Sadece soruyu okurlar, düşünürler ve bunu bir kâğıda bireysel olarak yazarlar. B Grubu ise doğru cevabın ne olabileceği konusunda birbirleriyle görüşür ve gerektiğinde uzlaşarak tek bir görüşe ulaşır. Sizce hangi grup, ne tür bir cevaba ulaşır? Hangisinin süreci daha zor gerçekleşir? Hangi grubun yanıtı ya da yanıtları daha tatmin edici olur?
2. Bir mahalledeki boş araziye çocuk parkı mı yoksa spor merkezi mi yapılacağı konusundaki farklı düşünceler nedeniyle karar verilememektedir. Bu durumda mahalle sakinlerinin izlemesi gereken adımlar neler olmalıdır?

Ç. Aşağıda verilen kavramların anlamlarını araştırınız. Bu kavramlar neden önemlidir? Söyleyiniz.

1. İletişim
2. Uzlaş
3. Empati

D. Aşağıda verilen soruları yanıtlayınız.

1. Seda ve Emre 4. sınıfa giden ikiz kardeşlerdir. Seda ve Emre'ye ailesi hediye olarak bir bisiklet almıştır. Ancak bisikleti hep Emre kullanıyor, Seda ise bisikleti kullanamadığı için bu duruma çok üzülüyor.

Emre ne yaparsa Seda'nın üzüldüğünü daha iyi anlayabilir? İşaretleyiniz.

- ☐ Anlaşmazlık
☐ Empati
☐ İletişim
☐ Uzlaş

2. I. Doğru iletişim kurmak.
 II. Empati yapmak.
 III. Uzlaş sağlamaya için çaba göstermek.

Anlaşmazlık durumlarında yapmamız gerekenleri yazınız.

3. Nur ve Merve çok yakın iki arkadaştır. Ancak sürekli anlaşmazlık yaşarlar. Bu yüzden de en güzel günlerde bile mutsuz olurlar.

Nur ve Merve'nin uzlaş sağlamaya için birbirlerine göstermeleri gereken davranışı işaretleyiniz.

- ☐ Bağlamak.
☐ Dinlemek.
☐ Sinirlenmek.
☐ Söz kesmek.

4. Aşağıdakilerden hangisi uzlaş sürecinin özelliklerinden biridir? İşaretleyiniz.

5. Zehra öğretmen 4-C sınıfında sınıf başkanı seçimi yapılacağını söylemiştir. Ancak bütün öğrenciler sınıf başkanı olmak istediklerini söylemiştir. Bunun üzerine Zehra öğretmen, seçim yapmayıp her hafta farklı bir kişinin sınıf başkanı olabileceğini söylemiştir. Bütün öğrenciler, sınıf başkanlığı görevini tek tek yerine getirmiştir.

Yukarıdaki metinde yer alan Zehra öğretmen öğrencilerin isteklerini dinleyerek aslında ne yapmıştır?

- ☐ Uzlaş sağlamıştır.
☐ İletişim kurmuştur.
☐ Anlaşmazlık yapmıştır.
☐ Ön yargılı davranmıştır.

6. I. Karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini anlamak.
II. Problemin ne olduğunu belirlemek.
III. İki taraf için en uygun çözüm önerisini uygulamak.
IV. Kızginken konuşmamak.

Yukarıda verilen uzlaşma sürecinin aşamalarının doğru sıralanışını yazınız.

7. İnsanlar bazen anlaşmazlık yaşayabilir.

Anlaşmazlıkların en önemli nedeni nedir? İşaretleyiniz.

- ☐ İyi iletişim kuramamak.
☐ Bencilce düşünmek.
☐ Saygılı olmamak.
☐ Ön yargılı olmak.

8. Üzerinde tartışılan konularda neye ihtiyaç duyulur? İşaretleyiniz.

- ☐ İtiraz etmeye
☐ Uzlaşmaya
☐ Koşulsuz kabullenmeye
☐ Fikrinde ısrarcı olmaya

9. Aşağıda yer alan konulardan hangisinde uzlaşma sürecine başvurulması beklenmez? İşaretleyiniz.

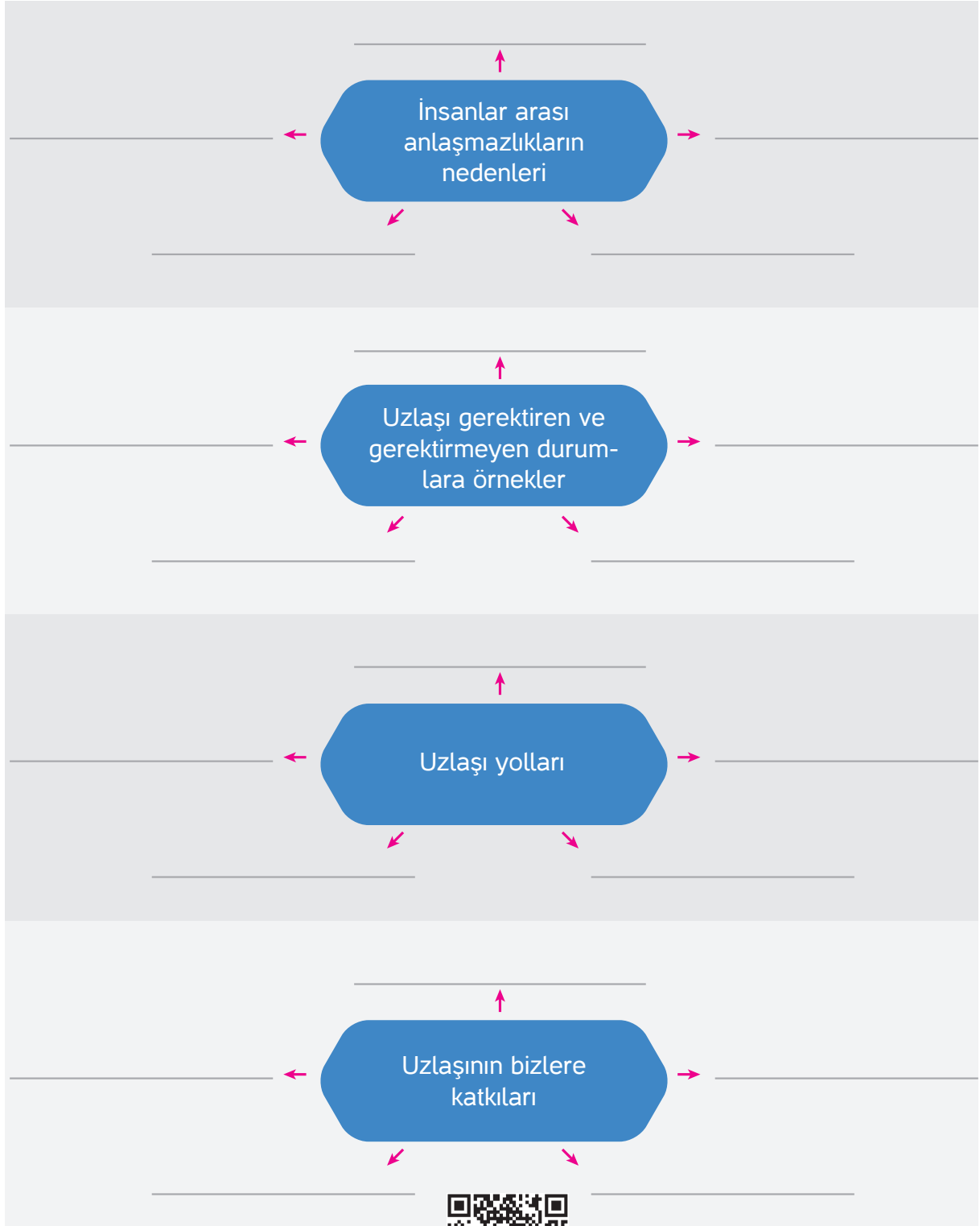
- ☐ Hangi oyunu oynayacağımıza karar verirken
☐ Hangi gün parka gideceğimize karar verirken
☐ Hangi renk kalemle yazı yazacağımıza karar verirken
☐ Hangi yemeği yiyeceğimize karar verirken

10. Anlaşmazlık yaşayan bireylerde görülen davranışları işaretleyiniz.

- ☐ Kızgın ve iletişime açık
☐ Mutsuz ve iletişime açık
☐ İletişime kapalı ve mutlu
☐ İletişime kapalı ve kızgın

E. Aşağıda verilen zihin haritasını bu ünite de öğrendikleriniz çerçevesinde doldurunuz.

UZLAŞI

Ek Değerlendirme

NOTLARIM:

5. ÜNİTE

KURALLAR

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Kuralların nasıl ortaya çıktığını, yazılı ve yazılı olmayan kuralları,
- Kuralların özgürlük ve haklarımızı nasıl etkilediğini,
- Toplumsal hayatımızda kuralların birlikte yaşamımıza olan katkısını,
- Kurallara uymamızın ve uyulmasına katkı sağlamamızın neden önemli olduğunu öğreneceğiz.

KONULARIMIZ

- KURALLARIN ÖNEMİ
- KURAL, ÖZGÜRLÜK VE HAK İLİŞKİSİ
- KURALLARLA YAŞIYORUZ
- KURALLARA KATKIM

Ünite Alanı

Ünite Tanıtım
Videosu

KURALLARIN ÖNEMİ

Hazırlanalım

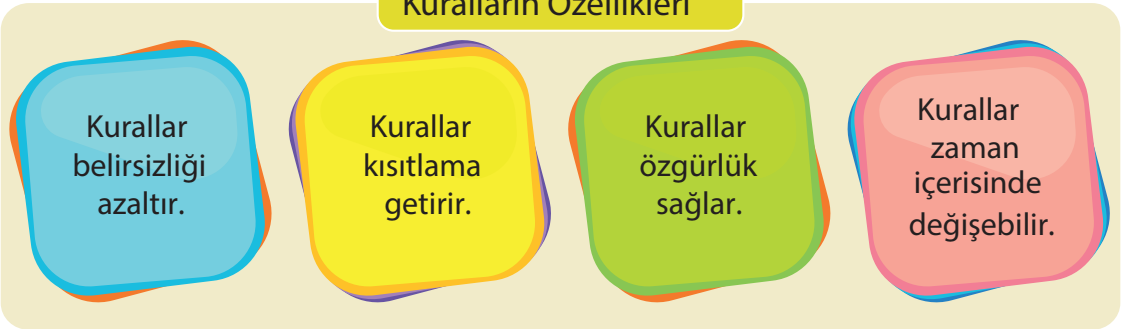
“İkram bil, kural bil, doyum bil.” Sizce Şeyh Edebali bu sözleriyle ne anlatmak istemiştir? Toplum yaşamında kurallar neden önemlidir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 5.1: Şeyh Edebali
(1206-1326) (temsili)

Toplum içinde düzenli bir yaşam sürmek için kurallara ihtiyaç vardır. Kurallar bizlere, nerede ve nasıl davranacağımız konusunda yardımcı olur. Kurallar toplum tarafından belirlenir. Ahlak kuralları, görgü kuralları, din kuralları ve hukuk kuralları vardır. Herkese karşı saygılı olmak ahlak kuralına, yemek yerken ağızımızı şapırdatmamak görgü kuralına, canlılara zarar vermemek din kuralına, başkasının can ve mal varlığına zarar vermemek hukuk kuralına örnektir.

Kuralların Özellikleri

Görsel 5.2: Kuralların özellikleri

Görgü kuralları ve gelenekler, nesilden nesile geçer ve süreklilik kazanırlar. Toplu taşıma araçlarında yüksek sesle konuşmamak, bayramlarda büyükleri ziyaret etmek, verilen sözü tutmak bunlara örnektir. Bu kurallara uymadığımızda ayıplanabilir, dışlanabilir ve bazı yaptırımlarla karşılaşabiliriz.

Hukuk kuralları yazılı kurallardır. Hukuk kurallarına uyulmasını devlet sağlar. Hukuk kurallarına herkesin uyması gerekmektedir. Hukuk kurallarına uymadığımız zaman devletin yasal güçleri devreye girer.

Her toplumun kendi kuralları vardır. Kurallar değişmez değildir. Zaman içerisinde kurallar ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenir. Örneğin daha önce böyle bir durum yokken günümüzde iletişim araçlarının yaygınlaşması ile elektronik ortamda işlenen suçları tanımlamak için bilişim suçları kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Bilişim suçlarının işlenmesini önlemek için daha önce olmayan kurallar getirilmiştir.

Etkinlik Zamanı

Gelecekte ne gibi kuralların olacağını düşünüyorsunuz? Söyleyiniz.

Okuma Metni

Sınıf Kuralları

Teneffüste sınıfta otururken 4-C'den bir öğrenci sınıf kurallarının yazdığı bir kâğıt getirdi. Bu kâğıdı öğretmenimize vermemiz gerektiğini söyledi. Derste kâğıdı öğretmenime verdim. Öğretmenim bu kurallara ihtiyacı olmadığını, yeni sınıf kuralları belirleyeceğini söyledi. Derste bizim sınıfımız için daha uygun olabilecek kuralları hep beraber belirledik.

- Sınıfa zamanında gelmek.
- Konuşan kişinin sözünü kesmemek.
- Sınıfta koşmamak.
- Sınıfımızı temiz tutmak.
- Sınıftaki malzemelere zarar vermemek.
- Ödevleri zamanında ve eksiksiz yapmak.

Görsel 5.3: Sınıf

Zamanında yapılmayan ödev olduğunda ve ödev eksik yapıldığında sınıftaki arkadaşlarımıza görevler vermemiz gerektiği üzerinde uzlaştık.

Zamanla bu kuralları değiştirdik ve yeniden düzenlemeye ihtiyaç duyduk. Çünkü sınıftaki düzenin tam olarak sağlanabilmesi ve saygılı bir ortamda yaşayabilmemiz için bu değişikliklere ihtiyacımız vardı.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Sizin sınıfınızda uygulanan kurallar nelerdir?
2. Kurallar toplumsal yaşamı düzenlemek için neden gereklidir?
3. Kuralların zaman içinde değiştirilmesi neden gerekmiştir?

Etkinlik Zamanı

Çamura Battı

Bu etkinlik ile kurallara uyulduğunda yaşamımızda düzenin nasıl sağlandığını öğreneceğiz.

Oynayacağınız oyunun adı Çamura Battı oyunudur. Bu oyunu beş dakika boyunca içinizden geldikçe ve anladığınız biçimde oynamaya çalışınız.

İkinci aşamada öğretmen öğrencilere oyunun kurallarını açıklar:

Kurallar:

- Öğrenciler içlerinden bir kişiyi ebe seçerler.
- Diğer öğrenciler ebeden kaçmaya çalışırlar.
- Ebinin dokunduğu öğrenci donmuş gibi hareketsiz kalır.
- Donan öğrenciyi kurtarmak için arkadaşları toplum yaşamındaki bir kuralı söylemesini ister.

Donan öğrenci doğru cevap verirse çözülür, yanlış cevap veren öğrenci oyundan çıkarılır. Oyun bu şekilde devam eder.

1. Oyunu hiçbir kurala bağlı olmadan oynayabildiniz mi? Oynadığınız oyunla kurallarını okuduğunuz oyun aynı olabilir mi? Neden?
2. Kuralların oynadığınız oyuna nasıl bir etkisi oldu? Söyleyiniz.

KURAL, ÖZGÜRLÜK VE HAK İLİŞKİSİ

Hazırlanalım

“Özgürlüğü elde etmenin tek yolu dünyadaki diğer tüm ezilmiş halkları tanımaktan geçer.” Malcolm X bu sözü ile neyi anlatmak istemiştir? Söyleyiniz.

Toplumsal kuralların olması; hak ve özgürlüklerimizin düzenlenmesi, korunması açısından önemlidir. Kurallar bizlere birtakım sorumluluklar kazandırır. Kurallar ile başka insanların hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi önlenir. Kişilerin her istediğinin özgürce yapılmasının önüne geçilerek toplumda bir düzen oluşturulur.

Kurallar, kişilerin hak ve özgürlüklerini kısıtlamadan hak ve özgürlüklerimizi korumak için vardır.

Okuma Metni

Covid-19

Tüm dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisi, ülkemizde de ciddi tedbirlerin alınmasına neden olmuştur. Bu tedbirler kapsamında maske takma zorunluluğu, sokağa çıkma yasağı gibi insanların hak ve özgürlüklerini kısıtlayacak bazı yeni kurallar getirilmiştir. İnsanların yaşam haklarının güvence altına alınabilmesi için bazı hakları kısıtlanmak zorunda kalmıştır. Bu sayede daha fazla insanın virüsten etkilenmesinin önüne geçilmiştir.

Görsel 5.4: Pandemi nedeniyle insanların selamlaşma biçimi bile değişmiştir.

Maske takarak kendimizin yaşama hakkını ve sağlıklı bir yaşam sürme hakkımızın ihlal edilmesini önlemiş olmaktadır. Bizim maske takmamız, başka insanların da yaşama ve sağlıklı bir yaşam sürme hakkının korunmasını sağlamıştır.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Covid-19 pandemisinde hangi kurallar konmuştur?
2. Kurallar ile hak ve özgürlüklerin korunması neden önemlidir?
3. Başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak için hangi hak ve özgürlüklerimizin kısıtlanması gerekmiştir? Bu süreçte neler hissettik?

Etkinlik Zamanı

Münazara Yapalım

Görsel 5.5: Münazaraya hazırlanan öğrenciler

Bu etkinlik ile öğrenciler, kuralların hak ve özgürlükleri sınırlandırıp sınırlandırmayacağını tartışır.

- Öğretmeninizden yardım alarak tartışma için gönüllü olan öğrencilerin iki gruba ayrılmasını sağlayın.

- İlk grubun savunacağı iddia “Kurallar, hak ve özgürlüklerimizi sınırlar.”
- İkinci grubun savunacağı iddia “Kurallar, hak ve özgürlüklerimizi korur.”

Münazaraya hazırlık süreci:

- Birlikte çalışın.
- İddianızı destekleyen bireysel konuşmalar yazın.
- İddianızı destekleyen kanıtları analiz edin.
- Karşı grubun açıklamalarını tahmin ederek onlara karşıt açıklamalar hazırlayın.
- Hazırladığınız konuşma metinlerinizi düzenleyin.
- Açıklama ve iddialarınızın neler olduğunu çok iyi bilin.
- İddialarınızı destekleyecek örnekleri olabildiğince çoğaltın.
- Kendinizden emin bir duruş sergileyerek görüşlerinizi paylaşın.

Her grup savunacağı iddiaya ilişkin on beş dakika ön hazırlık yapar.

Ardından münazaraya geçilecektir. Hangi grubun iddiasını daha iyi savunduğuna tartışmayı takip eden öğrenciler ve öğretmen karar verecektir.

Etkinlik Zamanı

Günlük hayatınızda karşılaştığınız kurallara ilişkin semboller hayatınızı hak ve özgürlükler bakımından nasıl etkiler? Tartışınız.

KURALLARLA YAŞIYORUZ

Hazırlanalım

Dünya'nın yörüngesindeki uzay istasyonlarında çalışan insanların uyması gereken kurallar neler olabilir? Onların uymaları gereken kurallarla bizlerin uyması gereken kurallar arasında farklılıklar var mıdır? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Ailemizde, okulda ve içinde bulunduğumuz toplumda bulunan kurallara uymadığımızda karmaşa yaşanır ve düzensizlik oluşur. Suç oranı artar. Adaletsiz bir toplum oluşur. Hak ve özgürlüklerimiz kısıtlanır. Eşitsizlikler artar. Toplumun birlik ve beraberliğini sağlayabilmek, huzurlu bir barış ortamı oluşturabilmek için kurallara uyulması gerekir.

Kurallara uyulmadığı için insanlara bazı yaptırımlar uygulanır. Yazılı kurallara uyulmadığında yasal yaptırımlar uygulanmaktadır. Yazılı olmayan kurallara (gelenek, görenek) uyulmadığı zaman kişiler toplum tarafından ayıplanır, kınanır ve dışlanır.

Yaptırımlarla karşılaşmamak için kurallara uymak gerekir. Kişilerin devlete ve devletin kişilere karşı olan sorumlulukları yasalar aracılığı ile belirlenmiştir. Yasalar, kişilerin hak ve özgürlüklerini güvence altına alır. Yasalar, devlet ve kişiler arasında eşitliğin sağlanması açısından önemlidir. Kişilerin yasalara uyduğu gibi devlet kurumları ve devlet görevlilerinin de yasalara uyması gerekir. Buna hukukun üstünlüğü denir.

Okuma Metni

Otobüsteki Kurallar

Cansu ve abisi, kitapçıya gitmek için otobüs bekliyorlardı. Otobüs geldiğinde arkalarındaki yolcu, inen kişileri beklemeden otobüse binmeye çalıştı. Bu yolcunun davranışına otobüsten inmeye çalışan tekerlekli sandalyedeki yolcu tepki gösterdi. Önce otobüsten inenlere yol vermesi gerektiğini söyledi. Aksi durumda otobüsten inen ve otobüse binen yolcular arasında kargaşa çıkabilirdi.

Otobüse binmeye çalışan yolcu, özür dileyerek otobüsten inenlere yol verdi. Cansu ve abisi otobüse binmişti. Abisi, Cansu'ya otobüsteki kurallara uyması gerektiğini yoksa insanlar tarafından ayıplanacağını söyledi. Yolculuk sırasında otobüste yolcuları rahatsız edecek davranışlarda bulunulmaması ve otobüs içerisinde gürültü yapılmaması gerektiği ile ilgili bir uyarı yapıldı. Bu kurallara uyulmazsa para cezası uygulanacaktı. Cansu bunun nedenini abisine sorduğunda abisi, yolcuların bu durumdan rahatsız olabileceğini söyledi. Kurallara uymayanlara ise cezanın yetkili kurumlar tarafından verileceğini belirtti.

Cansu, otobüse binerken nasıl davranması ve otobüsteki davranışlarının nasıl olması gerektiğini öğrenmiş oldu.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Otobüste seyahat edilirken uyulması gereken kurallar nelerdir?
2. Kurallara uyulmadığında ne gibi sorunlar yaşanmaktadır?

Görsel 5.6: Durakta otobüs bekleyen Cansu ve abisi

Etkinlik Zamanı

Aşağıda verilen tutum ölçeğini size uygun bir biçimde doldurunuz. Katılmıyorum seçeneği diğerlerine göre fazla çıkmışsa öğretmeninize başvurarak bunun nedenlerini sorgulayınız.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Toplumla uyum içinde yaşamak için kurallara uyarım.			
Kurallar olmadan toplum yaşamının zorlaşacağını düşünürüm.			
İşe yaramadığını düşündüğüm kuralların yerine yeni kurallar öneririm.			
Kurallara uymayan bireylerle uyumlu bir ilişki geliştiremem.			
Aile içerisinde de kural konulmasını gerekli bulurum.			
Sınıf kurallarının güvenli bir öğrenme ortamı için gerekli olduğunu düşünürüm.			
Trafik kurallarının daha iyi anlaşılabilmesi için insanların bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünürüm.			
Çevreyi kirleten bireyleri uygun bir dille uyarır, onlara kuralları hatırlatırım.			
Kuralları görmezden gelmem gerektiği söylendiğinde buna karşı çıkarım.			
Kurallara uymam gerektiğinin bana hatırlatılmasına gerek kalmadan kurallara uyarım.			
Kurallara uymanın bir vatandaşlık görevi olduğunu savunurum.			

Etkinlik Zamanı

Farklı ülkelere seyahat edildiğinde ilk defa girilecek bir ortamda herhangi bir davranışta bulunmadan önce girilen ortamın gözlemlenmesi gerektiği söylenir. Sizce bunun sebebi nedir? Farklı örnekler vererek arkadaşlarınızla bu durumun nedenlerini tartışınız.

KURALLARA KATKIM

Hazırlanalım

Kuralların önemini ve uygulanması için bireysel katkınızı yansıttığınız akrostiş bir şiir yazınız.

K
 U
 R
 A
 L

Birlik ve beraberliğin getirdiği barış ortamında yaşayabilmek için bizler yasalara uymalıyız. İyi bir vatandaş olmanın temeli de yasalara uymaktır. Bir değer olarak yasalara uymayı benimsemeliyiz.

Kurallara uymayan bireyleri uyarmak vatandaşlık görevimizdir. Kurallara uymayan bireyleri uyarırken saygılı olmayı unutmamalıyız. Bu sayede toplumun düzenini ve devamlılığını koruyabiliriz.

Okuma Metni

Eğitim Kanunu

4-D sınıfında okuyan Asya; arkadaşı Akın'ın okula gelmediğini, sürekli devamsızlık yaptığını fark etmişti. Evleri yakın olduğu için bir gün, okul çıkışı Akın'ın evine giderek ona neden okula gelmediğini sordu. Akın, Asya'ya ailesinin onu okula göndermediğini söyledi. Okula gelmek yerine çalışmak zorunda olduğundan bahsetti. Asya, derste eğitimin her çocuk için mecburi olduğunu öğrenmişti. Bunları duyunca Akın için neler yapabilirim diye düşünmeye başladı. Durumu ailesine ve öğretmenine anlattı.

Öğretmeni, Asya'ya yasalara uymaya önem verdiği için teşekkür etti. Asya, ailesi ve öğretmeni ile Akın'ın evine giderek Akın'ın ailesi ile konuştu. Öğretmen, saygılı bir şekilde öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocukları için eğitimin mecburi olduğunu yasalardan örnek vererek anlattı ve aileyi ikna etti. Akın, o günden sonra her sabah erkenden okula gelmeye başladı. Çok başarılı bir öğrenci oldu.

Görsel 5.7: Ayakkabı tamirciliği yapan Akın

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Asya iyi bir vatandaş olarak ne yapmıştır?
2. Yasalara uymayan vatandaşları uyarmak neden önemlidir?
3. Yasalara uyulması için ne tür bireysel katkılar sağlayabiliriz?

Etkinlik Zamanı

Kısa Film Çekiyoruz

Bu etkinlik ile kurallara uymanın vatandaşlık görevi olduğu, öğrenciler tarafından çekilen kısa bir film ile anlatılacaktır.

Filmin Konusu: Kurallara uymayanları uyarmak.

Süre: 2-5 dakika.

Bu filmi çekerken temizlik kuralları, trafik kuralları, aile içi kurallar, okul kuralları, sınıf içi kurallar gibi konular ele alınabilir. Öğrenciler, tek kişilik bir film çekebilecekleri gibi arkadaşları ve ailelerinden de yardım alabilirler. Çekilen filmler sonraki ders hep birlikte izlenir.

Görsel 5.8: Kısa film için hazırlıklar

Kurallara Uymayanları Uyarırım

Dersteyken ders dışı konuşan arkadaşımı uyarırım.

Yere çöp atan arkadaşımı uyarırım.

Birine onun istemeyeceği şekilde seslenen arkadaşımı uyarırım.

Ellerini yıkamadan sofraya oturan kardeşimi uyarırım.

Arkadaşlarıma merhaba diyerek selam vermeyen bir yakınımı uyarırım.

Etkinlik Zamanı

İstediğiniz bir ülkeyi seçerek o ülkede yaşayan insanların kurallara nasıl katkıda bulunduklarını araştırınız. Araştırma sonucunda edindiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

A. Aşağıda verilen ifadelerdeki boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

görgü kuralları	hukukun üstünlüğü	ahlak kuralları	hukuk kuralları	vatandaşlık	din kuralları
-----------------	-------------------	-----------------	-----------------	-------------	---------------

1. Vicdani ödevler ve iyilik üzerindeki kurallar bütününe denir.
2. Toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik kurallarına denir.
3. tanrı ile insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar bütünüdür.
4. devletin yetkili organları tarafından konulan, uyulması zorunlu olan kurallardır.
5. hukuk kurallarının ve toplumsal çıkarların kişisel çıkarların ve diğer her şeyin üstünde tutulması anlamı taşır.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların yanına “D”, yanlış olanların yanına “Y” yazınız.

		D/Y
1	Toplum içinde düzenli bir hayat sürmek için istediğimiz gibi davranabiliriz.	
2	Görgü kuralları yazılı kurallardır.	
3	Toplumsal kuralların olması, hak ve özgürlüklerimizin düzenlenmesi ve korunması açısından önemlidir.	
4	Her toplumun kendine özgü kuralları vardır.	
5	İyi bir vatandaş olmanın temeli yasalara uymaktır.	

C. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. İyi bir sosyal yaşam için gerekli kuralları belirleyiniz. Bu kuralları ve nasıl uygulanması gerektiğini detaylı bir biçimde açıklayınız.
2. Okul kurallarının neden oluşturulduğuna ilişkin bir kompozisyon yazınız.
3. Hukuk kuralları nasıl doğmuştur? Tarihçesini araştırarak hukuk kurallarının birlikte yaşama kültürüne katkısını özetleyiniz.

Ç. Aşağıda verilen kavramların anlamlarını araştırınız. Bu kavramlar neden önemlidir? Söyleyiniz.

1. Sosyal düzen	2. Sosyalleşme
3. Yaptırım	4. Hukuk

D. Aşağıda verilen soruları yanıtlayınız.

- 1. Kuralların özelliklerinden olanı işaretleyiniz.**

- ☐ Belirsizliği artırır.
- ☐ Kimi kısıtlamalar getirir.
- ☐ Düzensizliğe yol açar.
- ☐ Dünyanın her yerinde aynıdır.

- 2. Yazılı olmayan kurallara uyulmadığı zaman kişinin karşılaşacağı yaptırımını işaretleyiniz.**

- ☐ Hapis cezası
 - ☐ Para cezası
 - ☐ Kınama
 - ☐ Vatandaşlıktan çıkarılma

3. Aşağıdakilerden hangisi kurallara uymanın gerekliliğini açıklayan bir ifade değildir? İşaretleyiniz.

- ☐ Toplumsal düzen kurallarla sağlanır.
- ☐ Ayrımcılıklar kurallar sayesinde önlenir.
- ☐ Toplumdaki şiddet olayları kurallarla önlenir.
- ☐ Özgürlükler kurallar sayesinde kaldırılır.

4. Deniz, ailesi ile gittiği piknikte diğer insanların etrafı kirlettiğini görmüştür.

Deniz'in vatandaşlık görevini yerine getirmesi için aşağıdakilerden hangisini yapması gerekir? İşaretleyiniz,

- Kurallara uymayanları uyarmalıdır.

Görmezden gelmelidir.

Ailesine şikâyet etmemelidir.

O insanların arasına katılmalıdır.

5. Mert, insanlara karşı hoşgörülü davranan iyimser bir öğrencidir. İnsanlara yardımcı olmaya çalışır, verdiği sözleri tutar ve yeri geldiğinde özür dilemesini bilir. Mert, bu davranışlarıyla örnek bir öğrencidir.

Mert, böyle davranarak hangi kuralları yerine getirmiş olur? İşaretleyiniz.

- ☐ Ahlak kuralları
 - ☐ Trafik kuralları
 - ☐ Okul kuralları
 - ☐ Aile kuralları

6. Görgü kuralları toplumun hoş karşılamadığı davranışlardan uzak durarak başka insanlara saygılı davranmamızı gerektirir.

Aşağıda yer alan kurallardan görgü kurallarına örnek olanı işaretleyiniz.

- ☐ Sürücülerin yayaalara yol vermesi
- ☐ Öğrencilerin sınıfta söz alarak konuşması
- ☐ Okul servisinde emniyet kemeri takılması
- ☐ Karşılaşıldığında insanlarla selamlaşılması

7. Kurallara uyan bir toplum hangi özelliğe sahiptir? İşaretleyiniz.

- ☐ Adaletsizlik vardır.
- ☐ Suç oranı fazladır.
- ☐ Düzen hâkimdir.
- ☐ Karmaşa yaşanır.

8. Filiz, sosyal faaliyetlere katılan, doğayı koruyan, haklarının bilincinde olan ve yaşadığı toplumda bulunan kurallara uyan saygılı biridir.

Bu özellikleri Filiz'in yaşadığı toplumda nasıl bir insan olarak tanımlanmasını sağlar? İşaretleyiniz.

- ☐ Saygılı insan
- ☐ İyi vatandaş
- ☐ Eşitlikçi insan
- ☐ Disiplinli birey

9. İnsan hak ve özgürlüklerini devlet ve toplumun geleceği açısından güvence altına alan kurallar aşağıdakilerden hangisidir? İşaretleyiniz.

- ☐ Hukuk kuralları
- ☐ Görgü kuralları
- ☐ Dinî kurallar
- ☐ Okul kuralları

10. Hazal kurallara uymanın önemini anlatan bir ödev yapacaktır.

Ödevinde aşağıda verilen hangi ifadeyi kullanırsa hata yapmış olur? İşaretleyiniz.

- ☐ Barış ortamında yaşamak için kurallara uymalıyız.
- ☐ Toplumda eşitsizliği arttırmak için kurallara uymalıyız.
- ☐ Ülkemizde suç oranını azaltmak için kurallara uymalıyız.
- ☐ Hak ve özgürlüklerimizi kullanabilmek için kurallara uymalıyız.

E. Aşağıda verilen zihin haritasını bu ünite öğrendikleriniz çerçevesinde doldurunuz.

KURALLAR

Kurallar

Kuralların yaşamımıza etkileri

Kurallara uymamızın sonuçları

Kurallara uyulması için yapabileceklerim

Ek Değerlendirme

NOTLARIM:

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Bir arada yaşadığımız vatanımızda ortak değerlerin ve kültürün önemini,
- Birlikte yaşamamızda etkisi olan kamu kurum ve kuruluşlarının işlevlerini,
- Birlikte yaşamamızda devletin üstlendiği sorumlulukların neler olduğunu,
- Vatandaşların diğer vatandaşlara ve devlete olan sorumluluklarını,
- Birlikte yaşama kültürünün günlük yaşama yansımalarına örnekler vermeyi öğreneceğiz.

KONULARIMIZ

- VATANIMIZ BİZİMLE ANLAMLI
- KURUMLARIN ROLLERİ
- DEVLETİN ÜSTLENDİĞİ SORUMLULUKLAR
- VATANDAŞLAR VE SORUMLULUKLARI
- BİRLİKTE YAŞAMANIN GETİRDİKLERİ

Ünite Alanı

Ünite Tanıtım Videosu

VATANIMIZ BİZİMLE ANLAMLI

Hazırlanalım

“Sahipsiz vatanın batması haktır, sen sahip çıkarsan bu vatan batmayacaktır.”

Mehmet Âkif Ersoy’un bu sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 6.1: Mehmet Âkif Ersoy
(1873-1936) İstiklâl Marşı’nın şairi

Toplumun üzerinde yaşadığı toprak parçası vatan olarak adlandırılır. Aynı vatanda yaşayan herkes gurur, sevinç ve kederde ortak duyguları paylaşır; ortak kültürü ve değerleri benimser. Bu kişilere vatandaş denir. Vatandaşlar, birbirlerine sevgi ve kardeşlik duygusu ile bağlı olmalıdır. Tüm vatandaşlar diğerlerinin hak ve özgürlüklerine saygılıdır. Vatan sadece yaşadığımız toprak parçası değildir. Yaşam biçimimiz, ortak değerlerimiz ve kültürümüzle anlam bulan yerdir.

Görsel 6.2: Toplum ortak değerler üzerinde yükselir. Bayramlar ortak değerlerimizdendir.

İnsanlar, yaşadıkları vatanlarını zulüm ve baskı başta olmak üzere çeşitli nedenlerle terk etmek zorunda kalabilirler. Başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi mülteci olarak adlandırılır. Mülteciler, gittikleri ülkelerde kendi ülkelerindeki hak ve özgürlüklerin bir kısmını kullanamayabilir. Bu nedenle mültecilerin özel olarak desteklenmeleri gerekir.

Herhangi bir ülkenin vatandaşı olmayan, vatandaşlıktan çıkarılan ya da başka nedenlerle vatansız kalan kişiler “haymatlos” olarak adlandırılır. Herhangi bir ülkeye ait olmayan kişilerin hak ve özgürlüklerini kullanmalarına izin verilmez. Bu nedenle ömürleri boyunca engellerle karşılaşır ve hayal kırıklığı yaşarlar.

Okuma Metni

Efsun Adası

Efsun Adası; birçok bitki ve hayvanın bulunduğu, şelalelerin olduğu ve insanların uyum içinde yaşadığı bir adaydı. Düşler Adası da böyle bir adaydı ancak bir gün anlaşılamayan bir nedenle çok büyük bir savaş çıkmıştı.

Ada halkı, savaşa ve baskıya dayanamayarak başka adalara göç etmeye başlamıştı. Bir çocuk ve ailesi de başka adalara gitmek için kayıkla yola çıkmıştı. Kayıkla giderken günler sonra Efsun Adası'nı görmüşlerdi. Kayıkla bu adaya

yaklaştılar. Ada halkı onları karşıladı. Adayı gezerken yanlarına adada yaşayan biri yanaştı ve Efsun Adası'nın herhangi bir ülkenin vatandaşı olmayan insanlara ait olduğunu söyledi ve Düşler Adası'ndan gelen kişileri mülteci olarak adalarında misafir edebileceklerini söyledi. Kısıtlanan hak ve özgürlüklerini burada geri kazanabileceklerdi.

Efsun Adası'na sığınan diğer mülteciler, vatanlarındaki savaş ve baskı bitene kadar burada misafir olarak yaşamaya başladı.

Görsel 6.3: Efsun Adası (temsili)

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Metindeki birey ve ailesi neden göç etmek zorunda kalmışlardır?
2. Aynı toprak parçası üzerinde yaşayan insanlar hangi duyguları paylaşmaktadır?
3. Vatanlarından herhangi bir nedenle ayrılmış bireylere yaklaşımımız nasıl olmalıdır?

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlikte içimizdeki vatan sevgisini anlatan bir şiir yazacağız. Defterinize vatan konulu bir şiir yazınız. Şiirinize başlık yazmayı unutmayınız.

Göz Atalım

Elektronik içerikteki videoyu izleyiniz. Videodan çıkarımlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

KURUMLARIN ROLLERİ

Hazırlanalım

Yandaki görseli inceleyiniz. Görselde ne anlatılmak istendiğini söyleyiniz.

Görsel 6.4: Toplum ve devlet arasındaki ilişki

Çok eski zamanlardan beri insanların birlikte yaşama isteği bazı ihtiyaçlara neden olmuştur. Eğitim, sağlık, hukuk, güvenlik gibi alanlarda oluşan bu ihtiyaçları karşılamak için “devlet” adı verilen kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Devlet, insanların hak ve sorumluluklarını koruyan, halkın ihtiyaç duyduğu kurumları oluşturan bir güçtür. Vatandaşların sorunlarını çözmekle yükümlüdür.

Devletin sağladığı hizmetlerden sadece vatandaşları değil o ülkede yaşayan diğer insanlar da faydalanır. Devlet, kendi sınırları içerisinde yaşayan herkesin ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır.

Toplumların ihtiyaçları zamanla değişime uğrar ve çoğalır. Devletin dışında vatandaşların karşılaştıkları sorunları duyurabilmek ve bu sorunları çözebilmek için kurdukları sivil toplum kuruluşları (STK) vardır. Sivil toplum kuruluşları resmî kurumların dışında politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçlar doğrultusunda çalışır. Bu kuruluşlarda insanlar gönüllü olarak yer alır. Sivil toplum kuruluşlarının kâr elde etmek gibi bir amacı yoktur.

Sivil Toplum Kuruluşlarından Bazıları

TÜRK
KIZILAY

TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ

YEŞILAY

TÜRKİYE YEŞILAY CEMİYETİ

AFET VE ACIL DURUM YÖNETİMİ
BAŞKANLIĞI (AFAD)

ULUSAL MEDİKAL KURTARMA
EKİBİ BİRİMİ (UMKE)

Okuma Metni

Depremde Uzanan Yardım Eli

Gece vakti evimiz büyük bir sarsıntıyla sallandı. Korkuyla anne ve babamın yanına gittim. Annemler deprem olduğunu, sakın olmam gerektiğini söyledi. Tüm aile, güvenli bir yere geçerek çök-kapan-tutun pozisyonu aldık. Sarsıntı geçtiğinde güvenli bir şekilde dışarı çıktık. Komşularımız; binamızın bazı yerlerinde deprem nedeniyle hasarların olduğunu, eve giremeyeceğimizi söyledi. Gece ne yapacağımızı düşünürken babam Kızılay'ın güvenli bir yerde çadır kurduğunu, oraya gideceğimizi söyledi. Güvenli alana geldiğimizde kocaman çadırlar ve bu çadırların üzerinde Kızılay yazısını gördüm. Bir görevli gelerek bize kalmamız için bir çadır gösterdi. Daha sonra aynı görevli bizim için yiyecek ve battaniye getirdi. Bu durum beni biraz şaşırtmıştı.

Görsel 6.5: Kızılay'ın kurduğu çadır kentten bir görünüm

Anneme Kızılay'ın ne olduğunu sordum. Annem, Türk Kızılay'ın bir afet olduğunda insanlara yardımda bulunan önemli bir kuruluş olduğunu, bu kuruluşta çalışan insanların gönüllü olarak bu işi yaptıklarını anlattı. O geceyi ailem ile çadırdaki geçirdik. Ertesi gün olduğunda evimizi inceleyen görevliler, evimizin güvenli olduğunu ve artık evimize girebileceğimizi söyledi. Eve gider gitmez Kızılay kuruluşunu araştırdım. Kızılay'ın sadece doğal afetlerde yardım etmediğini, kan hizmetleri, uluslararası yardımlar, göç eden kişilere yönelik yardımlarda da bulunduklarını da öğrendim.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Kızılay'ın faaliyetleri nelerdir?
2. Kızılay ve benzeri kuruluşlara neden ihtiyaç duyulmuş olabilir?

Etkinlik Zamanı

STK Kuruyoruz!

Bu etkinlikte sivil toplum kuruluşlarından (STK) birini araştırarak bu kuruluşun işleyişi hakkında bilgi edineceğiz.

Ülkemizde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından birini seçerek bu STK hakkında bilgi edininiz. Seçtiğiniz STK'nın; kuruluş yılı, amblemi, amacı, faaliyetleri hakkında bulduğunuz bilgileri aşağıda sizin için ayrılan alana yazınız ve bilgileri sınıfınızdaki arkadaşlarınız ile paylaşınız.

Kuruluşun Adı	
Kuruluş Yılı	
Amblemi	
Amacı	
Faaliyetleri	

DEVLETİN ÜSTLENDİĞİ SORUMLULUKLAR

Hazırlanalım

“Devlet iradesi işlemez olursa kişilerin özgürlüğünü koruyacak hiçbir güç ve aracı kalmaz.”

Mustafa Kemal Atatürk’ün bu sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 6.6: Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938)

Devletin vatandaşlarına karşı sorumlulukları vardır. Vatandaşlara karşı en önemli sorumluluğu vatandaşların haklarını korumak ve bu hakları geliştirmektir. Devlet, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumun güvenliğini sağlamak zorundadır.

İnceleyelim

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI BİRİNCİ BÖLÜM GENEL ESASLAR

Devletin Temel Amaç ve Görevleri

Madde 5:

Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Devlet, vatandaşlarına karşı sorumluluklarını kurum ve kuruluşlar yoluyla yerine getirir. Örneğin Sağlık Bakanlığı, halk sağlığını korumak ve geliştirmek amacıyla çalışır. Hastanelerin yönetimi, ilaçların denetlenmesi, salgın hastalıklarla mücadele gibi konularda görevlidir. İçişleri Bakanlığı, ülke içindeki güvenliğini sağlamak, nüfus işleri, seçimler ve yerel yönetimlerle ilgili konularda yetkilidir. Emniyet Genel Müdürlüğü bu bakanlığa bağlı olup toplumun güvenliğini sağlayan kurumlardan biridir. Bu kurumları oluşturan ve bu kurumların belirli kurallarla çalışmasını sağlayan güç devlettir.

Okuma Metni

Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı

Kimlik kartı doğduğumuz andan itibaren bizlere verilir. Adımız, soyadımız, hangi ülke vatandaşı olduğumuz, doğum tarihimiz gibi kişisel bilgilerimizi gösteren bir karttır. Bu kart sayesinde vatandaş olduğumuz ülkedeki temel hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkına sahip oluruz.

Devletin verdiği kimlik kartı, devletin bizlere karşı bazı sorumlulukları olduğunu da gösterir. Ülkemizdeki sağlık hizmetlerinden, eğitim hizmetlerinden yararlanmak bizlerin hakkıdır. Devlet, çocukların bu hizmetlerden yararlanmasını sağlamalıdır.

Devlet, kendi topraklarında doğan çocukların geleceği için ülkedeki huzuru ve mutluluğu sağlamakla görevlidir.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Kimlik kartı neden önemlidir?
2. Devletin vatandaşlarına karşı sorumlulukları nelerdir?
3. Kimlik kartınızı incelediğinizde devletimizle olan vatandaşlık bağınız hakkında neler hissediyorsunuz?

Görsel 6.7: Türkiye Cumhuriyeti kimlik kartı örneği

Etkinlik Zamanı

Kurum ve Kuruluşların Faaliyet Alanları

Bu etkinlikte çevremizdeki bazı kurum ve kuruluşların faaliyet alanlarını göstereceğiz.

Aşağıdaki tabloya bildiğiniz kurum ve kuruluşların isimlerini faaliyet gösterdiği alanlara göre yazınız.

Kurum ve Kuruluş Örnekleri	
Eğitim	
Sağlık	
Güvenlik	
Adalet	

Göz Atalım

Elektronik içerikteki videoyu izleyiniz. Videodan çıkarımlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

VATANDAŞLAR VE SORUMLULUKLARI

Hazırlanalım

“Bir kelimeyi aklınızdan hiç çıkarmayın: Devlet. Devletin ne kadar önemli olduğunu hepimiz idrak etmeliyiz. Devlet-siz bir millet boşluğa düşer, rüzgârda savrulup gider.” Sizce Aliya İzzet Begoviç bu sözüyle ne anlatmak istemektedir? Açıklayınız.

Görsel 6.8: Aliya İzzet Begoviç (1925-2003) Bosna Hersek'in ilk Cumhurbaşkanı

Devletin vatandaşlarına karşı sorumluluğu olduğu gibi vatandaşların da devlete karşı sorumluluğu vardır. Bu sorumluluklardan bazıları kanunlara uymak, seçimlere katılmak ve vergi vermektir. Birlikte yaşadıkları için vatandaşların birbirlerine karşı sorumlulukları vardır. Başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı olmak, herkesle yardımlaşma ve dayanışma içerisinde hareket etmek vatandaşların birbirine karşı sorumluluklarına örnektir. Bu sorumlulukları yerine getirerek kültürümüze katkı sağlamış oluruz.

Demokrasi kültürünü benimseyen toplumlarda aktif vatandaş olmak önemlidir. Aktif vatandaşlar kendilerine düşen sorumlulukları yerine getiren ve haklarını arayan kişilerdir. Başka insanların haklarını da gözetir ve onları bu konuda cesaretlendirirler. Aktif vatandaşlar eleştirel ve sorgulayıcı kişilerdir. Yaşanan olaylara karşı duyarlıdır.

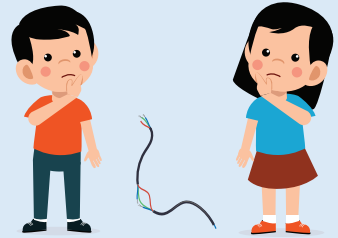
Yetişkinler ile çocukların vatandaşlık sorumlulukları farklıdır. Çocuk olarak vatanımıza nasıl yararlı bir yetişkin olacağımızı öğrenmek, hep doğruyu söylemek, kanunlara uymak, derslerimize çalışmak gibi sorumluluklarımız vardır. Çocuk veya yetişkin olarak en önemli vatandaşlık görevimiz ise vatanımızı sevmektir.

Okuma Metni

Aktif Vatandaş

Ahmet ve İnci, okulun bahçesinde oynarken bir elektrik kablosu gördüler. Bu elektrik kablosunun ucundan birçok tel çıkmıştı. Ahmet, İnci'ye “Bu kablo bence tehlikeli değil. Hadi, oyunumuza devam edelim.” dedi. İnci ise bu kablonun tehlikeli olabileceğini, daha önce babasının bu tarz kablolarla dokunmaması gerektiği konusunda kendisini uyardığını Ahmet'e anlattı. Bunun üzerine Ahmet ve İnci, okul idaresine durumu bildirmeleri gerektiğine karar verdiler.

Görsel 6.9: Ahmet ve İnci

İnci, tehlikeli olan elektrik kablosunun çevresine kimseyi yaklaştırmamak için orada kaldı. Ahmet, bu tehlikeli durumu bildirmek için okul idaresi ile görüşmeye gitti.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. Ahmet ve İnci'nin söylediklerine göre hangisi aktif vatandaşdır? Neden?
2. Aktif vatandaş olarak tehlikeli gördüğümüz bir durumda ne yapmalıyız?
3. Böyle bir durumda siz nasıl davranırdınız?

Etkinlik Zamanı

Bu etkinlikte iyi bir vatandaşın özelliklerinin neler olması gerektiğini öğreneceğiz. İyi bir vatandaşın sahip olması gereken özellikleri kutucuklara yazınız.

İyi Vatandaş

Göz Atalım

Elektronik içeriklerdeki videoları izleyiniz. Videolar-
dan çıkarımlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİRLİKTE YAŞAMANIN GETİRDİKLERİ

Hazırlanalım

Yanda yer alan görsel sizce neyi ifade ediyor? Tartışınız.

Görsel 6.10: Farklı özelliklere sahip bireyler

Aile fertleri birbirlerine ihtiyaç duyabilir ve birbirleriyle yardımlaşır. Toplumdaki bireyler de birbirlerine ihtiyaç duyar ve yardımlaşır. Toplumdaki bireyler birbirlerine karşı saygılı olmalıdır. Birbirlerine karşı olan sorumluluklarını yerine getirmeli ve iş birliği içerisinde yaşamalıdır. Bizler etkileşim içerisinde olarak birbirimiz ile paylaşımda bulunuruz. Toplum içerisinde alınacak kararlara katılırız. Toplumdaki kurallara uyarak bilinçli birer vatandaş olduğumuzu gösteririz. Birlikte yaşayabilmek için birbirimizle doğru iletişim kurmayı öğrenmeliyiz. Doğru bir iletişim için karşımızdaki kişiye saygılı olmalıyız. Empati kurmalıyız. Karşımızdaki kişiye ön yargılı yaklaşmamalıyız. İyi bir iletişim için insanları etkin bir biçimde dinlemeliyiz.

Okuma Metni

Tek Değilim

Bir gün Adem iş için tekneyle denize açılmış. Şiddetli bir fırtınaya dayanamayan tekne batmış.

Kazadan kurtularak yakındaki adaya çıkan Adem bu adada kendisinden başka kimsenin olmadığını fark etmiş. İhtiyaçlarını teknedeki kalan enkazdan karşılamış. Günlerce adada kurtarılmayı beklemiş. Bir gün beklediği o yardım adanın diğer tarafından gelmiş. Adanın diğer tarafında yerli halk yaşıyormuş. Adem sevinçle yerli halkın yanına gitmiş. Daha önce duymadıkları bir dili konuştuğu için yerli halk Adem'den hoşlanmamış. Adem'e kötü davranarak onu aralarına almak istememişler. Adem çok çalışıp yerli halkın dilini öğrenmiş. Yerli halka bir tekne kazasından kurtulduğunu ve evine gitmek istediğini söylemiş.

Yerli halk, durumu öğrenince ona yardım etmek istemiş. Adem için çare aramaya başlamışlar. Adem kendisine yardımda bulunmak isteyen bu halkı çok sevmiş. Eve gitmekten vazgeçerek bu adada yaşamaya karar vermiş. Adada konuşulan dili öğrendikten sonra insanların giyim tarzını, yeme içme kültürlerini, yaşayış şekillerini de öğrenmeye başlayarak yerli halktan biri olmayı başarmış.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını metinden hareketle defterinize yazınız.

1. İnsanlar neden toplu yaşamaya ihtiyaç duymuş olabilir?
2. Birlikte yaşama kültürü için gerekli olan özellikler nelerdir?
3. Yabancıların gittikleri toplumların kültürüne uygun hareket etmesi neden önemlidir?

Etkinlik Zamanı

Bu etkinliğin amacı birlikte yaşamanın önemini ifade edebileceğimiz bir resim çizmektir.

Aşağıdaki alana birlikte yaşama kültürünü konu alan bir resim çiziniz.

A. Aşağıda verilen ifadelerdeki boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

Haymatlos	aktif vatandaş	vatan	iletişim	sivil toplum kuruluşu	devletimiz
-----------	----------------	-------	----------	-----------------------	------------

1. Üzerinde yaşadığımız toprak parçası olarak adlandırılır.
2. Vatandaş olarak karşılaştığımız sorunlara çözüm bulabilmek için kurma hakkımız vardır.
3. Toplumdaki ihtiyaçlarımızı ve toplumun güvenliğini sağlamaktadır.
4. Demokrasi kültürünü benimseyerek haklarını kullanabilen kişilere denir.
5. Toplumun uyum ve düzen içinde yaşayabilmesi insanların kurmayı öğrenmesi ile mümkündür.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların yanına “D”, yanlış olanların yanına “Y” yazınız.

		D/Y
1	Aynı vatani paylaşan kişiler sevinç, keder, gurur gibi ortak duyguları paylaşırlar.	
2	Devletin sağladığı imkânlardan sadece vatandaşlar yararlanır.	
3	Devletin açtığı kurum ve kuruluşlar vatandaşlara karşı sorumlulukları olduğunun göstergesidir.	
4	Her toplumda aynı kurallar geçerlidir.	
5	İyi bir vatandaş olmanın temeli yasalara uymaktır.	

C. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Bizleri bir arada tutan ve yaşadığımız vatanın parçası yapan bazı değerler vardır. Bu ortak değerlerimiz nelerdir? Araştırınız.
2. Çocuklar ve yetişkinlerin üzerine düşen bazı sorumluluklar vardır. Çocukların ve yetişkinlerin sorumlulukları nelerdir? Araştırınız.
3. İnsanların bulundukları vatan bir arada yaşayabilmeleri için bazı becerilere sahip olmaları gerekmektedir. İnsanların bir arada yaşayabilmeleri için sahip olmaları gereken beceriler nelerdir? Araştırınız.

Ç. Aşağıda verilen kavramların anlamlarını araştırınız. Bu kavramlar neden önemlidir? Söyleyiniz.

1. Çok Kültürlülük
2. Asimilasyon
3. Birlikte Yaşama Kültürü

D. Aşağıda verilen soruları yanıtlayınız.

1. Bazı bireyler çeşitli nedenlerle bir ülkenin vatandaşı olmayabilir.

Bir ülkenin vatandaşı olmayan kişilere verilen ismi işaretleyiniz.

- ☐ Haymatlos
☐ Mülteci
☐ Sığınmacı
☐ Vatandaş

2. Sivil toplum kuruluşlarının özelliklerini işaretleyiniz.

- ☐ Kâr etmek gibi bir amaçları yoktur.
☐ Her konudan sorumludurlar.
☐ Kuruluş temsilcilerinin çıkarlarını önde tutarlar.
☐ İş birlikli çalışmalardan kaçınırlar.

3. Aşağıdakilerden hangisi aktif vatandaş özelliklerinden değildir? İşaretleyiniz.

- ☐ Duyarlı olmak.
☐ Haklarını bilmek ve gözetmek.
☐ Eleştirmek ve sorgulamak.
☐ Bencil olmak.

4. Nil ile Serdar arkadaşları Ahmet ile konuşmuşlardır. Konuşma esnasında Ahmet, arkadaşları ile birlikte bir yetenek testine girdiğini ve bu testten gelen sonuca göre devletin ücretsiz olarak açtığı kurslara katılabileceğini paylaşmıştır. Ahmet, konuşmasında yapılan testler ve sonrasında açılan bu kurslar sayesinde devletin gelişimlerine katkı sağladığını da belirtmiştir.

Yukarıda anlatılan olayda devletin vatandaşlarına karşı sorumluluğu aşağıdakilerden hangisidir? İşaretleyiniz.

- ☐ Vatanın bölünmez bütünlüğünü sağlamak.
☐ Altyapı yatırımlarıyla vatandaşların yaşamını kolaylaştırmak.
☐ İnsanların maddi ve manevi gelişimi için imkân sağlamak.
☐ Refah, huzur ve mutluluğu sağlamak.

5. Arda, metro ile okula gitmek için babasıyla birlikte evden çıkmıştır. Metronun merdivenlerinden inerken bir vatandaşın ayağının kayıp düştüğüne şahit olmuşlardır. Arda'nın babası ve metro bekleyen kalabalık, hemen olaya müdahale etmiştir.

Yukarıda anlatılanlara göre bir olaya şahit olan insanlar aşağıda verilen davranışlardan hangisini göstermemiştir? İşaretleyiniz.

- ☐ İş birliği yapma
☐ Görmezden gelme
☐ Sorumluluk alma
☐ Dayanışma gösterme

6. Bir sivil toplum kuruluşunun kurulma amaçları arasında hangisini gösteremeyiz? İşaretleyiniz.

- ☐ İhtiyaç sahiplerini desteklemek.
☐ Doğayı korumak.
☐ Gelir elde etmek.
☐ Belirli bir soruna çözüm getirmek.

7. İnsanların üzerinde yaşadığı toprak parçası vatan olarak adlandırılmaktadır.

Vatanımızda mutlu bir şekilde yaşamak için aşağıdakilerden hangisi gereklidir? İşaretleyiniz.

- ☐ Kurallara uymadan yaşamak.
☐ Kültürümüzü koruyarak yaşamak.
☐ Toplum huzurunu bozarak yaşamak.
☐ Sorumluluklarımızı yerine getirmeden yaşamak.

8. Doğduğumuz andan itibaren bizlere verilen kimlik kartında yazan kişisel bilgiler arasında olmayanı işaretleyiniz.

- ☐ Medeni hâl
☐ Uyruk
☐ Kan grubu
☐ Göz rengi

9. Yetişkinlerin ve çocukların sorumlulukları birbirinden farklıdır.

Aşağıda verilenlerden hangisi bir çocuğun sorumlulukları arasındadır? İşaretleyiniz.

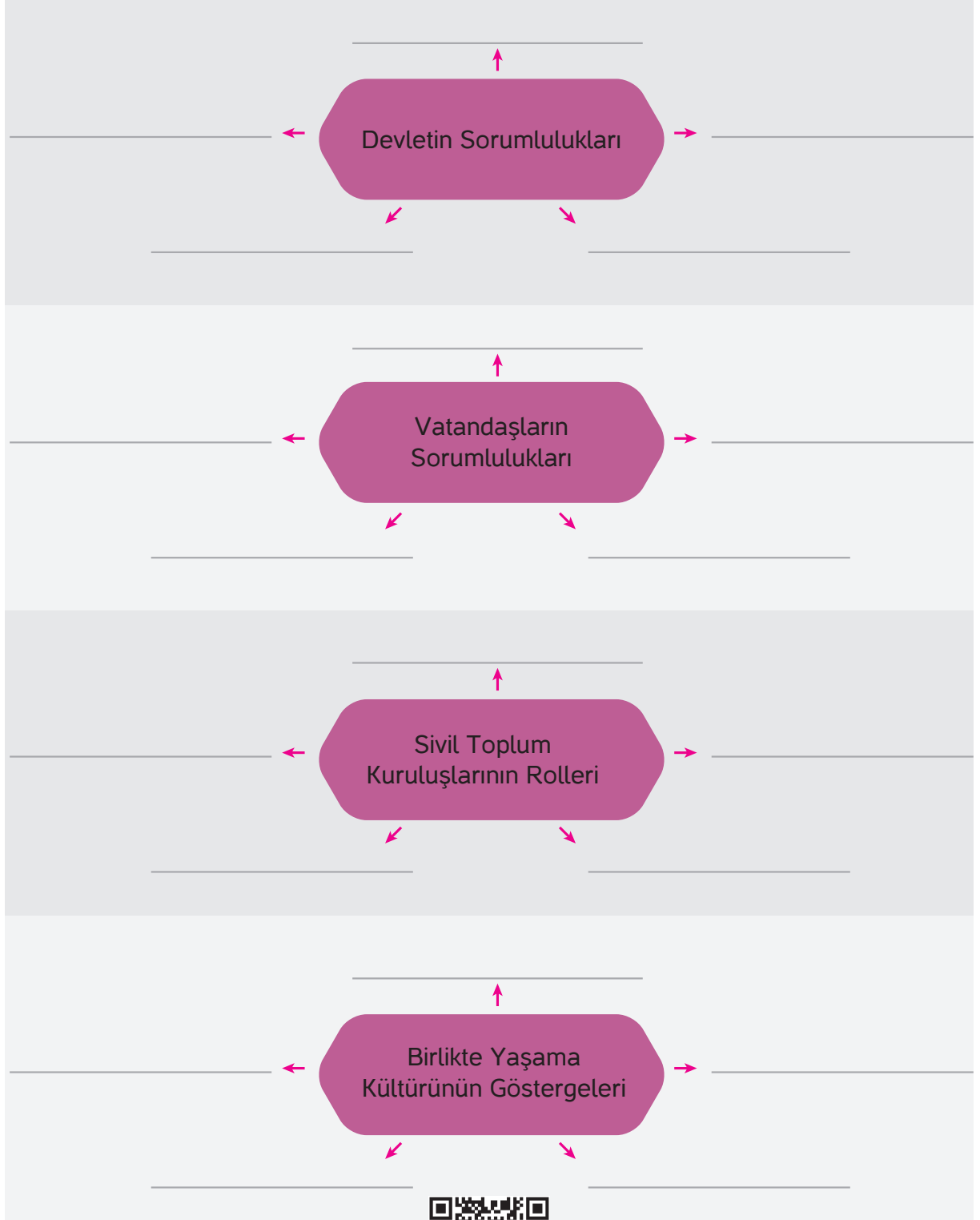
- ☐ Bir işte çalışmak.
☐ Fatura ödemek.
☐ Ödevini yapmak.
☐ Televizyon seyretmek.

10. Bilinçli bir öğrenci olduğunu söyleyen Nursema'nın aşağıda verilen özelliklerden hangisine sahip olması beklenir? İşaretleyiniz.

- ☐ Kurallara uyar.
☐ Bencil davranır.
☐ İletişim kurmaktan kaçınır.
☐ İnsanlara karşı ön yargılıdır.

E. Aşağıda verilen zihin haritasını bu ünite de öğrendikleriniz çerçevesinde doldurunuz.

BİRLİKTE YAŞAMA

Ek Değerlendirme

NOTLARIM:

SÖZLÜK

A

- ahlak** : Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları.
- akrostiş** : Her dizenin ilk harfi yukarıdan aşağıya doğru okunduğunda ortaya bir söz çıkacak bir biçimde düzenlenmiş şiir.
- anayasa** : Devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargı güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, vatandaşların kamu haklarını bildiren temel yasa.
- ayrımcılık** : Ayrımcı olma durumu, ayrımcı davranışlar gösterme durumu.
- azınlık** : Bir toplulukta kendine özgü nitelikler bakımından ayrı ve ötekilerden sayıca az olanlar.

B

- başvuru** : Başvurma işi, müracaat etme.
- bildiri** : Resmî bir makam, kurum veya resmî olmayan bir örgüt, topluluk tarafından herhangi bir durumu ilgililere duyurmak için yazılan yazı, açıklama.

C-Ç

- ceza** : Suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırım.
- çevre** : Kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam.
- çocuk** : Çocuk haklarına dair sözleşmeye göre 18 yaşından küçük bireylerdir.

D

- davranış** : İnsanın bir olay karşısında gösterdiği tepki.
- demokrasi** : Halkın egemen olduğu yönetim biçimi.
- dernek** : Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk.
- devlet** : Toprak bütünlüğüne bağlı siyasal açıdan bir araya gelmiş millet ve milletler topluluğunun oluşturduğu hukuksal varlık.
- dilekçe** : Bir dileği bildirmek için resmî makamlara sunulan, imzalı ve adresli, pullu veya pulsız yazı.
- din** : Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum.
- duygu** : Nesne, olay veya kişilerin insanın iç dünyasında uyandırdığı etki.

E-F

- erişim** : Erişme işi, ulaşma.
- faaliyet** : Bir yerde bulunan canlılık, hareketlilik durumu.
- farklılık** : Farklı olma durumu, başkalık.
- fırsat** : Herhangi bir şey için en uygun zaman, uygun durum, vesile.

G-Ğ

- gerekçe** : Gerektirici sebep, bir yasanın önerilmesi ve hazırlanmasında, yasa tasarısının hazırlanış ve maddelerin düzenleniş sebepleri.
- görev** : Bir nesne ya da insanın yaptığı iş.
- güvence** : Bir antlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması, teminat, alınan sorumluluğa karşı olarak ortaya konulan şey.
- güvenlik** : Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu.

H

- hak** : Yasalarca bireylere tanınan yetki.
- hâkim** : Yargıç, yasalar çerçevesinde davaların sonucuna karar veren devlet görevlisi.
- haymatlos** : Hiçbir devletin uyruğunda bulunmayan, yurttaşlık haklarından yoksun bırakılan, vatansız.
- hukuk** : Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü.

I-İ-J

- ırk** : Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu.
- içgüdü** : Canlılarda doğuştan gelen bilinçsiz her türlü hareket ve davranış.
- ihlal** : Yasa ve düzene uymama.
- inanç** : Bir düşünceye bağlı olma. İnanılan şey.
- insan** : Toplum hlinde bir kültür içerisinde yaşayan, düşünme ve konulma yeteneği olan canlı.

K-L

- kamu** : Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü, halk.

kısıtlama	: Kısıtlama işi, bir şeyi farklı yönlerden sınırlandırma, bir şeye kimi engeller koyma.
kişilik	: Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü.
kölelik	: Köle olma durumu, esirlik.
kuruluş	: Topluma hizmet, üretim, tüketim vb. amaç ve görevlerle kurulan her şey.
kültür	: Toplumlarda tarihsel gelişimleri boyunca gelişen maddi ve manevi değerleri bulunan, sonraki nesillere aktarılan değerler.

M-N

mahkeme	: Bir yargıçtan veya bazen savcı ve yargıçlardan oluşan bir kurulun, yargı görevini yerine getirdikleri yer, yargı yeri.
mecburi	: Kesin olarak gereksinim duyulan; zaruri, zorunlu.
medya	: Bildirişim, haberleşme veya iletişim imkânlarının sağlandığı ortam.
mülkiyet	: Kendisinin olan bir şeyi yasa çerçevesi içinde dilediği gibi kullanabilme hakkını taşıma durumu, sahiplik.
mülteci	: Başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi; sığınmacı.
münazara	: Bir konu üzerinde, belli kural ve yöntemlere uyularak yapılan tartışma.

O-Ö-P-R

özgürlük	: Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu.
plan	: Bir işin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen.
resmî	: Devletin olan, devlete ait, devletle ilgili, devletin öngördüğü yöntemlere uygun olarak yapılan.

S-Ş

sığınmacı	: Başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi, yabancı bir ülkede iltica etmeden önce belirli bir süre kalan kimse.
sorumluluk	: Kişinin kendi davranışlarını veya kendisinin karar verebileceği bir olayın sonuçlarını üstlenmesi.
sözleşme	: İki veya daha çok kişinin, kuruluşun ortak kararları sonucu yaptıkları anlaşma.

- şiddet** : Bir hareketin, bir gücün derecesi; yeğlilik.
- şikâyet** : Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı, sızlanma, sızıltı, yakınma, bunu bir kişi ya da kuruma bildirme.

T

- toplum** : Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü.
- tutum** : Bir olay, bir durum karşısında kişinin takındığı davranış.

U-Ü

- uluslararası** : Çeşitli milletlerin arasında gerçekleşen çok yönlü ilişkiler.
- üye** : Herhangi bir topluluğu oluşturan bireylerden her biri.

V-Y-Z

- vatandaş** : Vatanları veya vatan duyguları bir olan her birey.
- vergi** : Kamu hizmetlerine harcanmak için hükûmetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan herkesten topladığı para.
- vicdan** : Kişiyi kendi davranışları hakkında yargıda bulunmaya iten güç.
- yargı** : Yasalara göre mahkemece bir olay veya olgunun olmasında etki eden sebeplerin göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi sonucu verilen karar.
- yasa** : Devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü, kanun.
- yetersizlik** : Yetersiz olma durumu.
- yetişkin** : 18 yaş ve üzeri kişiler.
- zarar** : Bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç.

KAYNAKÇA

APA 6.0 atıf sistemine göre yazılmıştır.

Kitap ve Makaleler

- Bağlı, M. T. & Esen, Y. (Eds.). (2003). *Ders Kitaplarında İnsan Hakları: İnsan Haklarına Duyarlı Ders Kitapları İçin*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Beetham, D. (1999). *Democracy and Human Rights*. İngiltere: Cambridge Polity Press.
- Beitz, C. R. (2009). *The Idea Of Human Rights*. İngiltere: OUP Oxford.
- Birleşmiş Milletler Komisyonu. (1949). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*.
- Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları. *Ankara: Moment Dergi*, 2(1), 60-80.
- Çalık, T. (2016). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmeleri Kapsamında İnsan Haklarının Korunması. *Konya: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(1), 69-120.
- Çeçen, A. (2020). *İnsan Hakları*. Ankara: Astana Yayınları.
- Çüçen, A. K. (2003). İnsan Hakları Düşüncesinin Gelişimi. *Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 2, 27-35.
- Demirkasimoğlu, N. (2015). Toplum Yaşamında Kurallar: Birey-Kural İlişkisi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 138-156.
- Donnelly, J. & Whelan, D. J. (2020). *International Human Rights*. USA: Routledge.
- Engin, Z. Ü. (2014). Birey Kavramının Gelişimi ve İnsan Hakları. *İstanbul: Journal of Istanbul University Law Faculty*, 72(1), 201-217.
- Freeman, M. (2022). *Human Rights*. USA: John Wiley and Sons Publishing.
- Görmez, M., Özafşar, M. E., Ünal, İ. H., Ünal, Y. ve Erul, B. (2014). Hadislerle İslam 1. Ankara: T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Jones, P. (1999). *Human Rights, Group Rights And Peoples Rights*. USA: Hum. Rts. Q., 21, 80.
- Korkmaz, A. & Korkut, G. (2012). Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyiciliği. *Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), ss.41-65.
- Mevlânâ. (2006). *Mesnevî*. (Haz. Selahattin Tuna). İstanbul: Kırkambar Kitaplığı.
- Schmitz, H. P. & Sikkink, K. (2013). *International Human Rights*. USA: Handbook of International Relations, 827-51.
- Türk Dil Kurumu. (2015). *İmla Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2015). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Öğretim Programı**
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4. Sınıf) Ankara: MEB Yayınları. (<http://mufredat.meb.gov.tr/>)

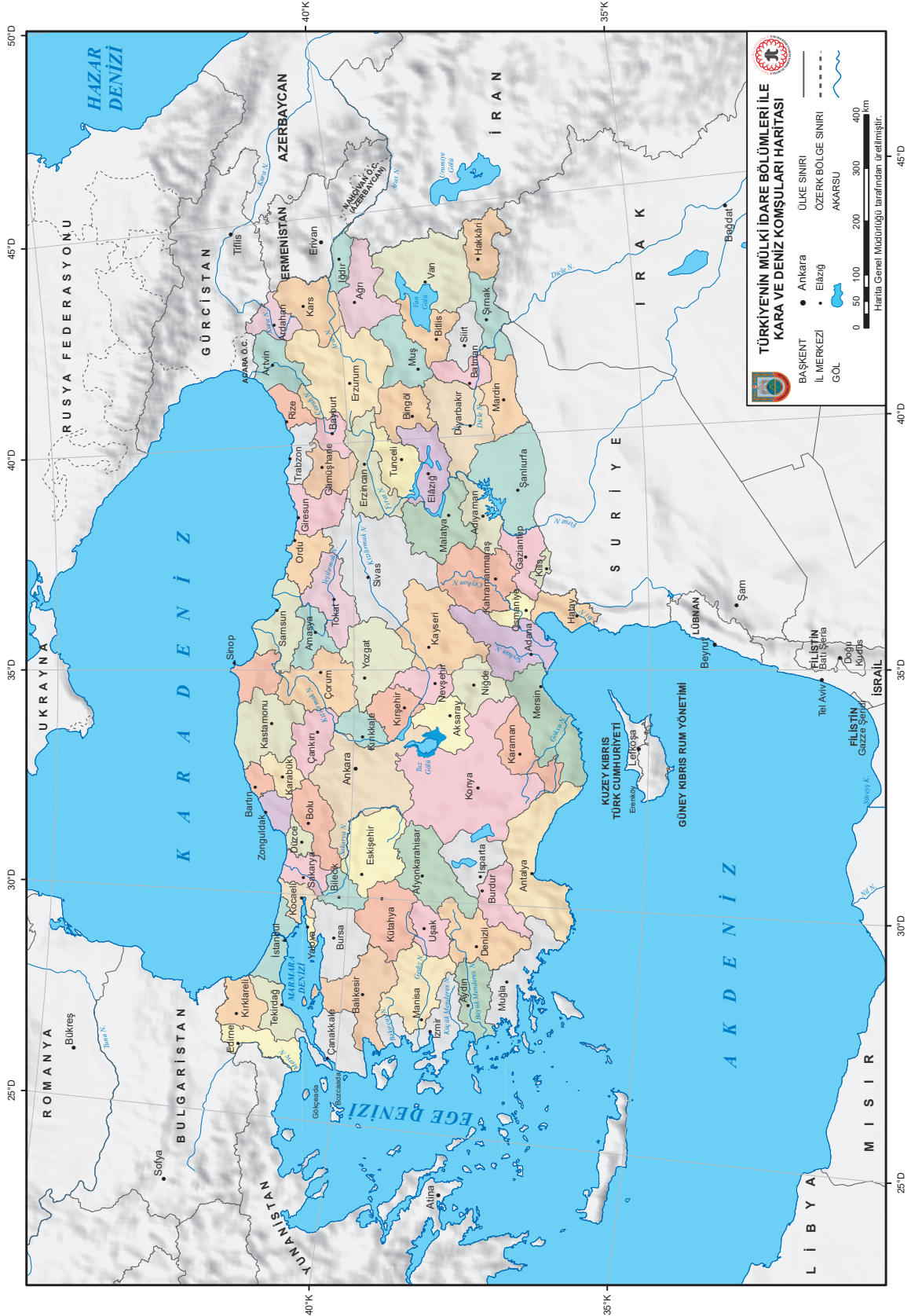
CEVAP
ANAHTARI

GENEL AĞ
KAYNAKÇASI

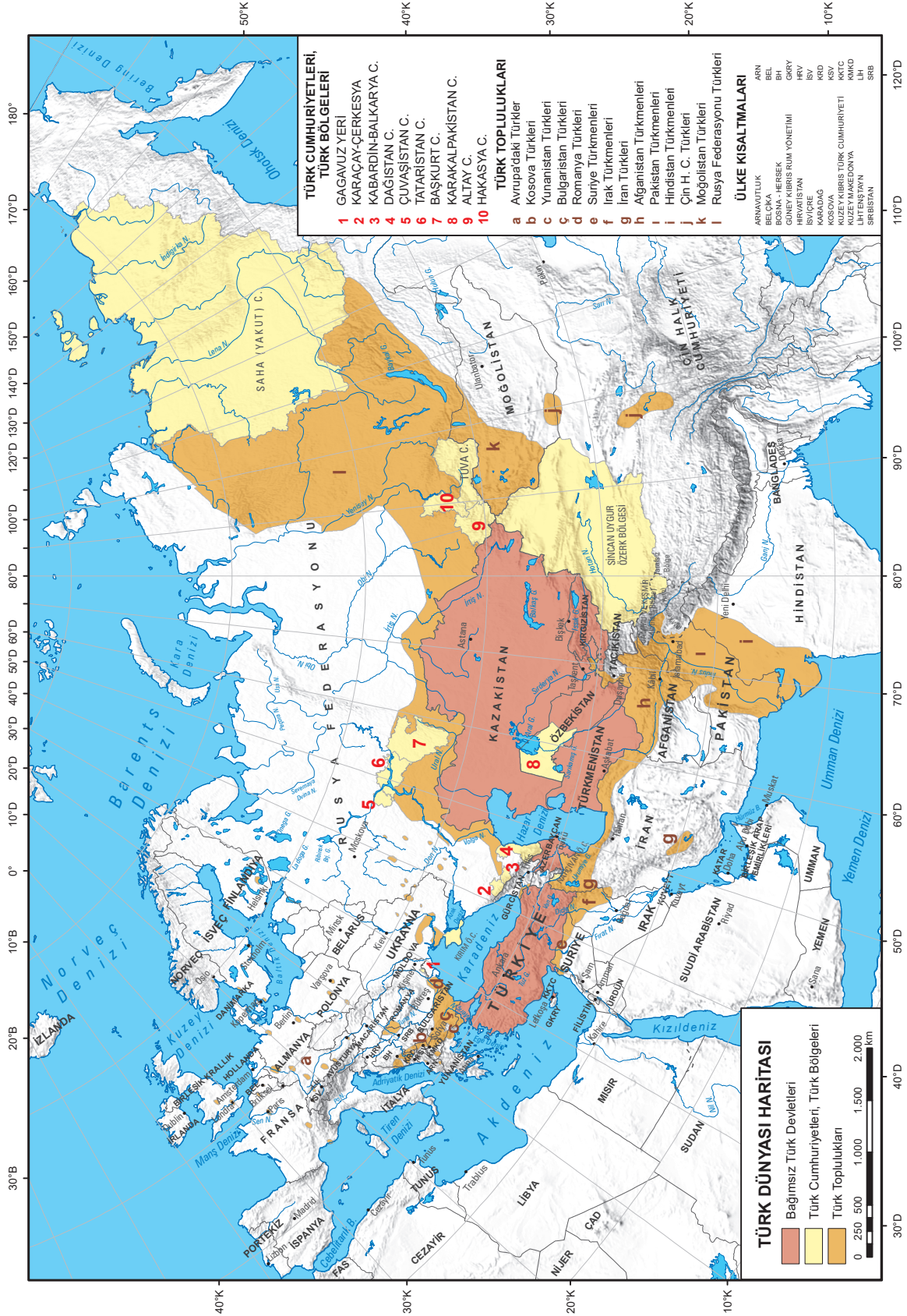
GÖRSEL
KAYNAKÇA

TÜRKİYE’NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI

TÜRK DÜNYASI HARİTASI

NOTLARIM

[illegible]

İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi

112